

ვახტანგ გურული

იოსებ ჯუღაშვილის არჩევანი

თბილისი 2006

ვახტანგ გურული

იოსებ ჯუღაშვილის არჩევანი

(პოლიტიკური პროგრესის შექმნის ცდა)

1878-1907

თბილისი 2006

ნაშრომი ეძღვნება იოსებ ჯუღაშვილის (სტალინის) ცხოვრებისა და მოღვაწეობის საქართველოს პერიოდს (1878-1907 წწ.) და წარმოადგენს მისი პოლიტიკური პროგრესის შექმნის ცდას.

რედაქტორი პროფესორი მერაბ ვაჩნაძე

რეცენზენტი დოცენტი ავთანდილ წოწკოლაური

ავტორისაგან

იოსებ სტალინზე ბევრი იწერება, უეჭველია, მომავალში კიდევ უფრო მეტი დაიწერება. არაფერი არ არის საკვირველი იმაში, რომ ობიექტური მემატიანე ჯერ კიდევ არ სჩანს (ცხადია, ასეთად ჩვენც არ მივიჩნევთ თავს). იოსებ სტალინის მოღვაწეობა ობიექტურად შეფასდება მაშინ, როდესაც რუსეთის ჭეშმარიტი ისტორია დაიწერება, ეს კი ძალზე შორეული მომავლის საქმეა. იოსებ სტალინი საქართველოში დაიბადა, აქვე დაიწყო მან პოლიტიკური მოღვაწეობა, აქვე გააკეთა არჩევანი, რომელმაც განსაზღვრა პირადად იოსებ ჯუღაშვილის ბედი, მისი სამშობლოს – საქართველოს ბედი, რუსეთის ბედი...

ჩვენი მიზანია, გავიაზროთ იოსებ ჯუღაშვილის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის საქართველოს პერიოდი (1878-1907 წწ.), ავხსნათ, თუ რამ განაპირობა იოსებ ჯუღაშვილის არჩევანი.

პროფ. ვახტანგ გურული

6 დეკემბერი, 2006 წელი

პროლოგის მაგიერ

ყოველი ადამიანი ქვეყნიერებას მოეველინება როგორც ღვთის ნაპერწკალი. ეს იმას ნიშნავს, რომ ღმერთმა ადამიანს სასუფლევლისაკენ გზა გაუხსნა. შემდეგ ადამიანი დგება არჩევანის წინაშე, უფრო სწორედ ადამიანს არჩევანის (ცთუნების) წინაშე აყენებს ეშმაკი. ასე გრძელდება ადამიდან დღემდე. არჩევანი ხდება:

- ღმერთსა და ეშმაკს,
- სულსა და ხორცს,
- ცხოვნებასა და წარწყმედას,
- სასუფეველსა და სატანჯველს,
- სამოთხესა და ჯოჯოხეთს,
- სიყვარულსა და სიძულვილს,
- მიტევებასა და ძალმომრეობას,
- ერთგულებასა და ღალატს,
- მორჩილებასა და ამბოხს შორის.

არჩევანის წინაშე ოდესმე, ადრე თუ გვიან, ყველა ადამიანი დგება. არჩევანში ადამიანი თავისუფალია.

თავისუფალი იყო არჩევანში იოსებ ჯუღაშვილიც...

ჩვეულებრივი მოკვდავის არჩევანი მხოლოდ მისი და შეიძლება მისი ახლობლების ცხოვრებას განსაზღვრავდეს, მასზე ახდენდეს გავლენას. იოსებ ჯუღაშვილი არ იყო ჩვეულებრივი მოკვდავი. ამიტომაც არჩევანი მხოლოდ მისთვის არ გამოდგა საბედისწერო. იოსებ ჯუღაშვილის არჩევანმა განსაზღვრა:

- იოსებ ჯუღაშვილის მომავალი,
- საქართველოს მომავალი,
- რუსეთის (საბჭოთა კავშირის) მომავალი
- მსოფლიოს მომავალიც...

ეს არჩევანი კი გააკეთდა საქართველოში (იქნება გორში, იქნებ თბილისში). რუსეთის იმპერიაში მსგავსი არჩევანი ათასებმა და ათი ათასებმა გააკეთეს. მათგან მხოლოდ ერთს არგუნა ბედმა, გამხდარიყო დედამიწის ერთ მეექვსედზე გადაჭიმული ზესახელმწიფოს ერთპიროვნული მბრძანებელი...

ყოველივე კი ასე დაიწყო...

„დაიბადა ექვს დეკემბერს, მონათლეს შვიდმეტ დეკემბერს“
(დაბადების თარიღისათვის)

თბილისის გუბერნიის სამაზრო ქალაქ გორის მიძინების ტაძრის მღვდელმა სოლომონ ხახანაშვილმა 1878 წლის 17 დეკემბერს მეტრიკული ჩანაწერების წიგნი გადაშალა და ოცდამეოთხე ნომრით ასეთი ჩანაწერი გააკეთა:

„Родился шестаго (6), а крещен семьнадцатого (17) декабря, Иосиф, родители его: житель г. Гори, крестьянин Виссарион Иванов сын Джугашвили и законная жена его Екатерина Гавриловна, оба православнаго вероисповедения. При крещении восприемником был житель г. Гори, крестьянин Михаил Шпоев сын Цихитатришвили. Таинство крещения совершал Протоперей Горийского Успенскаго Собора Соломон Хаханов с причетником Алексием Квиникадзе“.

იოსებ ჯუღაშვილის დაბადების ზუსტი თარიღი დღემდე დადგენილი არ არის. უფრო სწორად რომ ვთქვათ, ასახელებენ ორ თარიღს: **1879 წლის 21 დეკემბერს** და **1878 წლის 6 დეკემბერს**.

იოსებ ჯუღაშვილის ოფიციალურ ბიოგრაფიაში, რომელიც ავტორთა კოლექტივმა შეადგინა ი. პ. ტოვსტუხას ხელმძღვანელობით, მრავალი შეცდომა თუ უზუსტობაა გაპარული (იხ.: იოსებ ბესარიონის ძე სტალინი. მოკლე ბიოგრაფია. მეორე გამოცემა. თბილისი, 1952). სხვას რომ ყველაფერს თავი დავანებოთ, უზუსტობაა გაპარული იოსებ ჯუღაშვილის დაბადების თარიღთან დაკავშირებით. ოფიციალური ბიოგრაფები მიიჩნევენ, რომ იოსებ ბესარიონის ძე ჯუღაშვილი დაიბადა 1979 წლის 21 დეკემბერს. XX საუკუნის 20-30-იან წლებში თვით ი. სტალინის ხელით შევსებული ანკეტების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, იოსებ ჯუღაშვილი მართლაც 1879 წელს უნდა დაბადებულიყო. სათანადო საარქივო მასალის შესწავლის საფუძველზე დადგინდა, რომ იოსებ ბესარიონის ძე სტალინი დაიბადა 1878 წლის 6 დეკემბერს.

1902 წელს იოსებ ჯუღაშვილი ქანდარმერიაში დააპატიმრა. 1902 წლის 13 ივლისს ქუთაისის გუბერნიის ქანდარმერიის სამმართველომ რუსეთის იმპერიის

შინაგან საქმეთა სამინისტროს პოლიციის დეპარტამენტს გაუგზავნა ოფიციალური დოკუმენტი – ცნობა პასუხისგებაში მიცემული იოსებ ჯულაშვილის შესახებ. ცნობაში მესამე კითხვის – „Время рождения“ – გასწვრივ წერია: „23 года“ ამ მონაცემის მიხედვით გამოდის, რომ იოსებ ჯულაშვილი დაბადებულია 1879 წელს (1902-23=1879). 1902 წლის 17 ივლისს ბათუმში ჟანდარმთა ცალკე კორპუსის პოდპოლკოვნიკმა შაბილსკიმ და ბათუმელმა ექიმმა ელიავამ შეადგინეს ასევე ოფიციალური დოკუმენტი „Протокол примет“ პასუხისგებაში მიცემული იოსებ ჯულაშვილისა. ოქმის მეორე კითხვის „Лета“ გასწვრივ წერია: „23 года“ ამ მონაცემითაც იოსებ ჯულაშვილი 1879 წელს უნდა დაბადებულიყო (1902-23=1879). აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჟანდარმერიის პასუხისგებაში მიცემული მოქალაქის წლოვანების აღმნიშვნელი ციფრი სათანადო გრაფაში შეჰქონდა თვით მოქალაქის ჩვენების საფუძველზე, მაგრამ შემდეგში ეს მონაცემი მოწმდებოდა. საბოლოოდ ჟანდარმერია დაბადების თარიღს დადგენილად ჩათვლიდა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მიიღებდა ამონაწერს სამეტიკო ჩანაწერის წიგნიდან, რომელიც ეკლესიაში ინახებოდა. იოსებ ჯულაშვილის დაბადების თარიღიც ამ გზით დადგინდა. გორიდან თბილისის გუბერნიის ჟანდარმერიის სამმართველოს აცნობეს, რომ იოსებ ბესარიონის ძე ჯულაშვილი დაიბადა 1878 წლის 6 დეკემბერს (საქართველოს პრეზიდენტის არქივი (სპა), ფონდი 8, აღწერა 1, საქმე 772, ფურცლები 78-79). იმავდროულად ჟანდარმერიამ მოიპოვა მეორე დოკუმენტი – თბილისის მართლმადიდებელთა სასულიერო სემინარიის მმართველობის მიერ იოსებ ჯულაშვილის სახელზე გაცემული ოფიციალური დოკუმენტი – „Свидетельство“, რომელშიც აღნიშნულია, რომ იოსებ ბესარიონის ძე ჯულაშვილი დაიბადა „в шестой день декабря месяца тысяча восемьсот семьдесят восьмого года“ (სპა, ფონდი 8, აღწერა 5, საქმე 414, ფურცელი 4).

იოსებ ჯულაშვილი შემდგომი დაპატიმრების დროსაც თავისი ასაკის შესახებ ისეთ ციფრს ასახელებდა, რომ იგი 1879 წელს დაბადებული გამოდიოდა. 1909 წელს ბაქოში პატიმრობაში მყოფ იოსებ ჯულაშვილის შესახებ შექმნილ ოფიციალურ დოკუმენტში კითხვის – „Возраст“ – გასწვრივ წერია: „30 лет“. ამ მონაცემით მიხედვით იოსებ ჯულაშვილი 1879 წელს უნდა დაბადებულიყო (1909-30=1879). ჟანდარმერია ისევ დაეჭვდა იოსებ ჯულაშვილის ჩვენების სისწორეში. 1911 წლის 20 ოქტომბერს თბილისის გუბერნიის ჟანდარმერიის სამმართველოდან გორში ჟანდარმერიის უნტერ-ოფიცერს მიმინოვს წერდნენ: „Установи путем допроса проживающей в г. Гори модистки Екатерины Глаховны Джугашвили (урожденной Геладзе) и донести имеется-ли у нея сын Иосиф Виссарионов Джугашвили и в утвердительном случае в

каком году и где он родился и в какой именно церкви крещен ея сын“ (სპპა, ფონდი 8, აღწერა 5, საქმე 268, ფურცელი 10). იმავე წლის 25 ოქტომბერს გორის მიძინების ეკლესიის წინამძღვარს თბილისის გუბერნიის ქანდარმერიის სამმართველოდან წერდნენ: „Прошу распоряжения о выдаче метрической выписи о рождении и крещении Иосифа Виссарионова Джугашвили“ (სპპა, ფონდი 8, აღწერა 5, საქმე 268, ფურცელი 13). 24 ოქტომბერს გორში ქანდარმერიის უნტერ-ოფიცერმა მომონოვმა დაჰკითხა იოსებ ჯუღაშვილის დედა ეკატერინე (კეკე) გლახოს ასული ჯუღაშვილი (გელაძე) და დაკითხვის ოქმი გაუგზავნა თბილისის გუბერნიის ქანდარმერიის სამმართველოს. ოქმში ვკითხულობთ: „... действительно е нее (Екатерины Джугашвили – В. Г.) есть сын Иосиф, 33-х лет, родился в гор. Гори, крестился в Горийском Успенском соборе“ (სპპა, ფონდი 8, აღწერა 5, საქმე 268, ფურცელი 24). ე. ი. ეკატერინე ჯუღაშვილის ჩვენების მიხედვით, ი. სტალინი 1878 წელს უნდა დაბადებულიყო (1911-33=1878). იგივე დადასტურდა გორის მიძინების ეკლესიის სამეტრიკო ჩანაწერების წიგნიდან გაკეთებული ამონაწერითაც, რომელიც გორიდან მიიღეს თბილისში.

ამრიგად, იოსებ სტალინის დაბადების თარიღად უნდა მივიჩნიოთ 1878 წლის 6 დეკემბერი..

მაინც რაში დასჭირდა იოსებ ჯუღაშვილის დაბადების ნამდვილი თარიღის დამალვა? იოსებ ჯუღაშვილი 1902 წელს დააპატიმრეს ბათუმში. მას ბრალად ედებოდა ორი რამ: თბილისის სოციალ-დემოკრატიული წრის წევრობა და ბათუმის დემონსტრაციის ორგანიზება. იოსებ ჯუღაშვილს ჰქონდა შანსი ორივე ბრალდებიდან თავის დაძვრენისა. ამასთან მან კარგად იცოდა, რომ დაბადებული იყო 1878 წელს და როგორც სამხედრო ვალდებული 1900-1901 წლების გაწვევას ექვემდებარებოდა. ამდენად, იოსებ ჯუღაშვილისათვის შეიძლებოდა წაეყენებინათ ბრალდება – სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდება. 1879 წელს დაბადებულს კი ასეთ ბრალდებას ვერ წაუყენებდნენ.

„პირველი მოწაფე“

(გორის სასულიერო სასწავლებელსა და თბილისის სასულიერო სემინარიაში)

იოსებ ჯუღაშვილი ქ. გორში დედასთან იზრდებოდა. მამას ოჯახი პრაქტიკულად მიტოვებული ჰყავდა. 1902 წლის ივლისში იოსებ ჯუღაშვილი ქ. ბათუმში დაჰკითხა ქუთაისის გუბერნიის ქანდარმერიის სამმართველოს გამომძიებელმა. დაკითხვისას შედგა იოსებ ჯუღაშვილის ანკეტური მონაცემები.

ანკეტაში მეთექვსმეტე კითხვა ასე იყო ფორმულირებული: „Места постоянного жительства родителей или заменяющих их родственников или опекунов“. ამ კითხვაზე ასეთი პასუხია გაცემული: „Мать живет в г. Гори, местожительство отца за последние 12 л. неизвестно“ (ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 27). იოსებ ჯულაშვილი არ ცრუობდა – მამა გორში იშვიათად ჩნდებოდა. თავდაპირველად ბესარიონ ჯულაშვილი ცოლსა და შვილს მატერიალურ დახმარებას უწევდა, შემდეგ კი დახმარება შეწყვიტა. 1895 წლის 28 აგვისტოს თბილისის მართლმადიდებლური სასულიერო სემინარიის რექტორს არქიმანდრიტ სერაფიმეს სახელზე დაწერილ თხოვნაში იოსებ ჯულაშვილი აღნიშნავს: „Отец мой, уже три года, не оказывает мне отцовского попечения, в наказание того, что я, не по его желанию, прожил образование“ (ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 16). ბესარიონ ჯულაშვილს შვილის თბილისის სასულიერო სემინარიაში კი არა გორის სასულიერო სასწავლებელში შეყვანაც არ სურდა. ქმრის სურვილი მიუღებელი აღმოჩნდა ეკატერინე (კეკე) გელაძისათვის. დედას შვილის სასულიერო სასწავლებელში შეყვანა 1886 წელს უნდოდა, საჭირო საბუთებიც კი გაუმზადებია. ვერც 1886 წელს და ვერც 1887 წელს იოსებ ჯულაშვილმა სწავლის დაწყება ვერ შეძლო. ცხადია, მიზეზი მატერიალური ხელმოკლეობაც იყო. ეკატერინე (კეკე) გელაძე ქმრის რისხვას არ შეუშინდა, საჭირო თანხაც იშოვა და 1888 წლის სექტემბრიდან იოსებ ჯულაშვილი გორის სასულიერო სასწავლებელში სწავლას შეუდგა.

მამისაგან მიტოვებულ ოჯახს ეკონომიკურად ძალზე უჭირდა. 1894 წლის 29 სექტემბერს თბილისის მართლმადიდებლური სასულიერო სემინარიის რექტორის არქიმანდრიტ სერაფიმის სახელზე დაწერილ თხოვნაში იოსებ ჯულაშვილი აღნიშნავდა: „Мать моя находится в самом бедственном положении. Не имея имущества ни движимого ни недвижимого, она живет и содержит меня работой, которую часто не находит“ (ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 15). კიდევ უფრო დამძიმდა იოსებ ჯულაშვილის ეკონომიკური მდგომარეობა 1895 წელს. სემინარიის რექტორს არქიმანდრიტ სერაფიმეს 1895 წლის 28 აგვისტოს იოსებ ჯულაშვილი წერდა: „В настоящее время, у матери моей ослабли глаза, впоследствии чего более не может заниматься ручным трудом (единственный источник дохода)“ (ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 16).

გორის სასულიერო სასწავლებელში იოსებ ჯულაშვილი კარგად სწავლობდა. სასწავლებელი 1894 წელს დაასრულა. ოფიციალურ დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ იოსებ ჯულაშვილმა სასულიერო სასწავლებელი დაასრულა "первым учеником".

მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობის მიუხედავად, ეკატერინე (კეკე) გელაძემ შესძლო შვილის თბილისის მართლმადიდებლურ სასულიერო სემინარიაში შეყვანა. არსებული წესის მიხედვით, სემინარიაში სწავლების გადასახადს არ იხდიდნენ სასულიერო წოდების წარმომადგენელთა შვილები. იოსებ ჯულაშვილი ამ შეღავათით ვერ ისარგებლებდა. კეკემ როგორღაც მოახერხა და იოსებ ჯულაშვილს სწავლების გადასახადი გაუნახევრეს – გადასახადის 50%-ს საეკლესიო ხაზინა იხდიდა. დანარჩენი 50% (40 მანეთი) კეკეს უნდა გადაეხადა. ეს კი ეკონომიკურ სიდუხჭირეში ჩავარდნილი ოჯახისათვის ადვილი არ იყო. იოსებ ჯულაშვილს იმდენად უჭირდა, რომ ტანსაცმლის შესაძენი ფულიც კი არ გააჩნდა. 1894 წლის 29 სექტემბერს იოსებ ჯულაშვილი თბილისის სასულიერო სემინარიის რექტორს არქიმანდრიტ სერაფიმეს წერდა: "Посему всенижайше прошу вас, ваше высокопрпиподобие, выдать мне зимнюю одежду... и избавте меня от простуды и холода" (ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 16). მომდევნო წელს კიდევ უფრო გაუჭირდა. სემინარიის პირველი კურსის წარმატებით დასრულების შემდეგ იოსებ ჯულაშვილს მეორე კურსზე სწავლის გაგრძელების უფლებას არ აძლევდნენ. მას დაფარული არ ჰქონდა პირველი კურსის სწავლების გადასახადი, უფრო ზუსტად, სწავლებისათვის დაწესებული თანხის 50% (40 მანეთი). 1995 წლის 28 აგვისტოს იოსებ ჯულაშვილი სემინარიის რექტორს არქიმანდრიტ სერაფიმეს შეახსენებდა, რომ მას პირველ კურსზე სწავლების გადასახადი გაუნახევრეს, მაგრამ დარჩენილი ნახევრის გადახდაც არ შეეძლო და სთხოვდა, ეპატიებინათ მისთვის 40 მანეთი. იოსებ ჯულაშვილი სემინარიაში ან საეკლესიო ხაზინის ხარჯზე უნდა დარჩენილიყო, ან სწავლისათვის თავი უნდა დაენებებინა. ამიტომ იყო, რომ სემინარიის რექტორს არქიმანდრიტ სერაფიმეს სთხოვდა: "Посему я вторично прибегаю к стопам Вашего Высокопреподобия и прошу покорнейше оказать мне помощь принятием на полный казенный счет, чем окажете величайшую милость" (ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 16). თბილისის სასულიერო სემინარიის მმართველობამ იოსებ ჯულაშვილის თხოვნა შეიწყნარა.

მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობის მიუხედავად, მამისაგან მიტოვებული და თბილისში სასწავლებლად ჩამოსვლის შემდეგ უკვე დედის სიტბოსაც

მოკლებული, იოსებ ჯუღაშვილი კარგად სწავლობდა. იმდენად გულმოდგინე იყო, რომ 1894-1895 სასწავლო წელს (ანუ პირველ კურსზე) არასაპატიო მიზეზით არც ერთი საათი არ გაუცდენია, საპატიო მიზეზით კი გააცდინა მხოლოდ 14 საათი.

სასულიერო სემინარიის პირველ კლასში იოსებ ჯუღაშვილი მხოლოდ შვიდ საგანს სწავლობდა. გარდა ამისა, უნდა დაეწერა ერთი თხზულება. სასწავლო წლის ბოლოს ჩატარებულ გამოცდებზე იოსებ ჯუღაშვილმა ასეთი შეფასებები დაიმსახურა: წმინდა წერილი – 5, ბერძნული ენა – 4, ქართული საეკლესიო გალობა – 5, სიტყვიერება – 5, სამოქალაქო ისტორია – 5, მათემატიკა – 5, ქართული ენა – 5, თხზულება – 4 (ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 17).

აღსანიშნავია, რომ იოსებ ჯუღაშვილი მთელი სასწავლო წლის განმავლობაში (1894 წლის სექტემბრიდან 1895 წლის მაისის ჩათვლით) ყოფაქცევაში ყოველთვის უმაღლეს შეფასებას (5) იმსახურებდა. ცხადია, წლიური შეფასებაც უმაღლესი (5) იყო (ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 17).

მეორე, მესამე და მეოთხე კლასებში იოსებ ჯუღაშვილი ასევე დიდი მონდომებით სწავლობდა. სემინარიაში სწავლის ოთხი წლის განმავლობაში (1894 წლის სექტემბერიდან 1899 წლის მაისამდე) იოსებ ჯუღაშვილმა ოცი საგანი შეისწავლა და შემდეგი შეფასებები დაიმსახურა: წმინდა წერილი განმარტება – ძალზე კარგი (4), ბიბლიური ისტორია – ძალზე კარგი (4), ეკლესიის ისტორია – კარგი (3), ჰომილეტიკა – ძალზე კარგი (4), ლიტურგიკა – ძალზე კარგი (4), რუსული სიტყვიერება – ძალზე კარგი (4), რუსული ლიტერატურის ისტორია – ძალზე კარგი (4), მსოფლიოს სამოქალაქო ისტორია – ძალზე კარგი (4), რუსეთის სამოქალაქო ისტორია – ძალზე კარგი (4), ალგებრა – ძალზე კარგი (4), გეომეტრია – ძალზე კარგი (4), პასხალია – ძალზე კარგი (4), ლოგიკა – ფრიადი (5), ფსიქოლოგია – ძალზე კარგი (4), ქართული საეკლესიო საგნები – ძალზე კარგი (4), ბერძნული ენა – ძალზე კარგი (4), სლავური საეკლესიო გალობა – ფრიადი (5), ქართული საეკლესიო გალობა – ძალზე კარგი (4) (ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 18-19). აი, ამ ცოდნით წავიდა იოსებ ჯუღაშვილი თბილისის სასულიერო სემინარიიდან. თუმცა იოსებ ჯუღაშვილის განათლება ამით არ დასრულებულა.

ეკატერინე (ეკეე) გელაძეს დიდი სურვილი ჰქონდა, რომ მისი ერთადერთი შვილი მღვდელი გამოსულიყო. იოსებ ჯუღაშვილი დედის სურვილს ემორჩილებოდა და დიდი მონდომებით სწავლობდა როგორც გორის სასულიერო

სასწავლებელში (1888-1894 წწ.), ისე თბილისის სასულიერო სემინარიაში (1894-1899 წწ.). როგორც ჩანს, სხვა მიზანი იოსებ ჯულაშვილს იმხანად არ გააჩნდა. არჩევანის წინაშე იგი ცოტა მოგვიანებით დადგა.

„ვარდს გაეფურჩქნა კოკორი“ (ილიასთან „ივერიაში“)

იოსებ ჯულაშვილი გორიდან თბილისში 1894 წლის სექტემბერში ჩამოვიდა. სასულიერო სემინარიის პანსიონში მცხოვრებ ყმაწვილს უამრავი საფიქრალი ჰქონდა: მამა გაღიზიანებული იყო იმის გამო, რომ შვილმა მისი ნების წინააღმდეგ სემინარიაში სწავლა განაგრძო; დედას იმდენა მცირე შემოსავალი ჰქონდა, რომ სწავლების ქირის შეღავათით (50%) გადახდაც კი არ შეეძლო; ახლოდებოდა ზამთარი, იოსებ ჯულაშვილის კი თბილისი ტანსაცმლის შეძენისათვის აუცილებელი ფული არ ჰქონდა, არ ჰქონდა წიგნების შესაძენი ფული... სამაგიეროდ ჰქონდა დაუოკებელი სურვილი, ცხოვრების ფსკერზე არ დარჩენილიყო, ჰქონდა საკუთარი ძალების რწმენა და იმისი მუდმივი განცდა, რომ იგი ღმერთმა გამოარჩია ნაცრისფერი მასისაგან. ეს რომ არ ყოფილიყო, იოსებ ჯულაშვილი ლექსების წერის ხასიათზე ვერ დადგებოდა...

XIX საუკუნის 60-90-იანი წლების საზოგადოებრივ-პოლიტიკურმა მოძრაობამ დააკანონა ასეთი ტრადიცია: თუ ახალგაზრდა მოღვაწეს საზოგადოებრივ ასპარეზზე დამკვიდრება სურდა, მას ქვეყნისათვის თავისი თავი პრესის საშუალებით უნდა წარედგინა – კალამი ეცადა პოეზიაში, პროზაში, პუბლიცისტიკაში. იმხანად, როცა იოსებ ჯულაშვილი გორიდან თბილისში ჩამოვიდა, ქართული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოძრაობა რამდენიმე მიმდინარეობით იყო წარმოდგენილი. პირველი. გაზეთ „ივერიის“ მიმდინარეობა. ეს იყო ილია ჭავჭავაძისა და მის ძველ თანამოაზრეთა მიმდინარეობა, რომლებიც ერთგულნი იყვნენ XIX საუკუნის 60-იან წლებში შემუშავებული ეროვნული მოძრაობის პროგრამისა და შეცვლილი ვითარების მიუხედავად, მისი განხორციელებისათვის იღწვოდნენ. მეორე გაზეთ „კვალის“ მიმდინარეობა. ამ მიმდინარეობის ლიდერი იყო გიორგი წერეთელი. უთანხმოება ილია ჭავჭავაძესა და გიორგი წერეთელს შორის წლების მანძილზე სულ უფრო იძაბებოდა, რაც საბოლოოდ განხეთქილებით დასრულდა. გიორგი წერეთელმა 1893 წელს გაზეთი „კვალი“ დაარსა და დიდი მონდომებით ცდილობდა „კვალს“ „ივერიის“ ადგილი დაეკავებინა ქართულ სინამდვილეში. ილია ჭავჭავაძესთან პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხებზე უთანხმოება გიორგი წერეთელმა იმით

დაასრულა, რომ ქართველი ერის მომავალი ნაციონალ-სოციალიზმის (ეროვნული სოციალიზმის) გამარჯვებას დაუკავშირა. გიორგი წერეთელი მფარველობას უწევდა ილია ჭავჭავაძის შეურიგებელ მტრებს, ახალგაზრდა ქართველ სოციალ-დემოკრატებს (მესამე დასელებს). მესამე. ჟურნალ „მოამბის“ (გამოვიდა 1894 წელს) მიმდინარეობა. ეს მიმდინარეობა იზიარებდა ნიკო ნიკოლაძის შეხედულებას იმის თაობაზე, რომ ქართველი ერის პროგრესი ბურჟუაზიული წყობილების დამკვიდრებაზე იყო დამოკიდებული. მეოთხე. ნაროდნიკული (ხალხოსნური) მიმდინარეობა, რომელსაც პრაქტიკულად პირვანდელი იდეური და ორგანიზაციული სახე დაკარგული ჰქონდა და იდეურ ევოლუციას განიცდიდა. მეხუთე. ქართველ სოციალ-დემოკრატთა (ნოე ჟორდანიას, სილიბისტრო ჯიბლაძე, ვლადიმერ დარჩიაშვილი და სხვ.) მიმდინარეობა („მესამე დასი“), რომელიც ქართველი ერის მომავალს სოციალიზმის გამარჯვებას უკავშირებდა. მეექვსე. რუს სოციალ-დემოკრატთა მიმდინარეობა. ეს იყო რუსეთიდან რევოლუციური მოღვაწეობისათვის გადმოსახლებული რუსი და არარუსი ეროვნების სოციალ-დემოკრატების (ოსიპ კოგანი, ნიკოლოზ კოზერენკო, ვიქტორ კურნატოვსკი და სხვ.) მიმდინარეობა. რუსეთიდან გადმოსახლებულ სოციალ-დემოკრატებს „მესამე დასთან“ იდეურ და ორგანიზაციულ საკითხებზე უთანხმოება ჰქონდათ, ამიტომაც ისინი „მესამე დასში“ არ შესულან. რუსეთიდან გადმოსახლებული სოციალ-დემოკრატები თბილისისა და ბათუმის მუშათა შორის ეწეოდნენ აგიტაციას, ჰქმნიდნენ არალეგალურ ჯგუფებსა და წრეებს.

ზემოთ აღვნიშნული ექვსი მიმდინარეობიდან პირველი სამი („ივერიის“, „კვალის“, „მოამბის“ მიმდინარეობები) ლეგალურად არსებობდა, თავიანთი ბეჭდვითი ორგანოები გააჩნდათ, ამიტომაც იოსებ ჯუღაშვილს მათი გაცნობა არ გაუჭირდებოდა. მეოთხე მიმდინარეობის (ნაროდნიკების) შესახებ, მიუხედავად იმისა, რომ იგი არალეგალურად არსებობდა, იოსებ ჯუღაშვილს შეიძლებოდა გორშიაც სმენოდა რაიმე, თუ მოინდომებდა თბილისშიც გაიგებდა მათი პროგრამისა და მოღვაწეობის შესახებ. მეხუთე მიმდინარეობა („მესამე დასი“) არალეგალურად კი შეიქმნა, მაგრამ „კვალი“ ამ ორგანიზაციის შესახებ საკმაოდ დიდ მასალას ბეჭდავდა და იოსებ ჯუღაშვილსაც შეეძლო სრული წარმოდგენა ჰქონოდა „მესამე დასზე“. მეექვსე მიმდინარეობა (რუსეთიდან გადმოსახლებული სოციალ-დემოკრატების მიმდინარეობა) თითქმის საიდუმლო სექტის პრინციპით მოქმედებდა და ალბათ იოსებ ჯუღაშვილს პირველ ხანებში მათ შესახებ რაიმეს გაგება გაუჭირდებოდა.

იოსებ ჯუღაშვილი რთული არჩევანის წინაშე იდგა. გამორიცხული არ არის, რომ ფიქრი და განსჯა მან ჯერ კიდევ გორში დაიწყო. დიდხანს ფიქრობდა თბილისშიც. არჩევანი გაკეთდა: 1905 წლის ზაფხულში სასულიერო სემინარიის პირველკურსელი იოსებ ჯუღაშვილი საქართველოში ყველაზე პოპულარულ გაზეთ „ივერიის“ რედაქციაში მივიდა და გაზეთის რედაქტორს ილია ჭავჭავაძეს ლექსის გამოქვეყნება სთხოვა. „ივერიაში“ მისვლა უკვე ნიშნავდა, რომ იოსებ ჯუღაშვილი სიმპათიით იყო გამსჭვალული ილია ჭავჭავაძისადმი. გაბედული არჩევანი იყო: ქართველი საზოგადოებისათვის იოსებ ჯუღაშვილი გაზეთ „ივერიას“, ილია ჭავჭავაძის „ივერიას“ უნდა წარედგინა:

ილია ჭავჭავაძე „ივერიაში“ გამოსაქვეყნებელ ლექსებს საგანგებოდ არჩევდა. ილიასათვის არ არსებობდა ცნობილი და უცნობი ავტორი, არსებობდა კარგი და ცუდი ლექსი. აღმოჩნდა, რომ იოსებ ჯუღაშვილს კარგი ლექსი დაეწერა. 1895 წლის 14 ივნისს, „ივერიის“ 123-ე ნომერში, პირველ გვერდზე, ყველაზე თვალსაჩინო ადგილას დაიბეჭდა სამსტროფიანი უსათაურო ლექსი, რომელიც იწყებოდა სიტყვებით – „ვარდს გაეფურჩქნა კოკორი“. მკითხველმა ლექსის ავტორის შესახებ ვერაფერი შეიტყო. ავტორი ვინაობას არ ასახელებდა, ხელს აწერდა ფსევდონიმით – „ი. ჯ-შვილი“ (გაზეთი „ივერია“, 1895, 14 ივნისი, №123, გვ. 1). რა უნდა მოსწონებოდა ილია ჭავჭავაძეს იოსებ ჯუღაშვილის ლექსში? ჩვენი აზრით, ლექსის უმთავრესი ღირსება ისაა, რომ დაწერილი იყო კარგი ქართულით, იმ ქართულით, რომლის დამკვიდრებისათვის ილია ჭავჭავაძე რამდენიმე ათეული წელი იბრძოდა. ლექსის ღირსებაზე მეტყველებს ისიც, რომ იგი შევიდა იაკობ გოგებაშვილის „დედა ენაში“ (იხ.: იაკობ გოგებაშვილი. დედა ენა. ნაწილი 1. ტფილისი, 1916; იაკობ გოგებაშვილი. დედა ენა. ნაწილი 2. ტფილისი, 1917).

ილია ჭავჭავაძე საზოგადოებისათვის სრულიად უცნობ სემინარიელს დიდად სწყალობდა. 1895 წელს იოსებ ჯუღაშვილმა „ივერიაში“ კიდევ ოთხი ლექსი დაბეჭდა და ოთხივე პირველ გვერდზე.

1895 წლის 22 სექტემბერს „ივერიის“ 203-ე ნომერში დაიბეჭდა ამჯერად ხუთსტროფიანი ლექსი, რომელიც იწყებოდა სიტყვებით – „როდესაც ბადრად მნათობი მთავარე...“ ლექსი იოსებ ჯუღაშვილმა ამჯერად „სოსელოს“ ფსევდონიმით დაბეჭდა (გაზეთი „ივერია“, 1895, 22 სექტემბერი, №203, გვ. 1). ამ ლექსმაც, როგორც ჩანს, იმთავითვე მიიპყრო საზოგადოების ყურადღება. 1899 წელს ლექსი, უკანასკნელი ტაეპის გამოკლებით, როგორც ლექსთაწყობის საუკეთესო ნიმუში, შევიდა ქართული სიტყვიერების კრებულში (იხ.: მ. კელენჯერიძე. თეორია სიტყვიერებისა. ქართული სალიტერატურო სამაგალითო

ნიმუშების გარჩევით. ნაწილი 1. საზოგადო თეორია სიტყვიერებისა. ქუთაისი, 1899, შვ. 93-94).

ერთი თვეც არ იყო გასული, რომ 1895 წლის 11 ოქტომბერს, „ივერიის“ 218-ე ნომერში ფსევდონიმით „სოსელო“ დაიბეჭდა ხუთსტროფიანი ლექსი სათაურით „მთვარეს“ (გაზეთი „ივერია“, 1895, 11 ოქტომბერი, №218, გვ. 1).

1895 წელს დიდი ზემოთ აღინიშნა რაფიელ ერისთავის იუბილე. ეს იყო ნამდვილი სახალხო ზეიმი. გაზეთი „ივერია“ ფართოდ გამოეხმაურა რაფიელ ერისთავის იუბილეს. სხვა მასალათა შორის ილია ჭავჭავაძემ 1895 წლის 29 ოქტომბერს, „ივერიის“ 234-ე ნომერში დაბეჭდა იოსებ ჯულაშვილის ექვსტროფიანი ლექსი სათაურით „თ. რ. ერისთავს“ (გაზეთი „ივერია“, 1895, 29 ოქტომბერი, №234, გვ. 1). ეს ლექსიც „სოსელოს“ ფსევდონიმით დაიბეჭდა. იოსებ ჯულაშვილის ლექსი „თ. რ. ერისთავს“ შევიდა 1899 წელს რაფიელ ერისთავისადმი მიძღვნილ საიუბილეო კრებულში (იხ.: საერო დღესასწაული თ. რაფ. ერისთავის იუბილეს გამო (1895 წ. 22 ღვინობისთვეს). ტფილისი, 1899). 1899 წელსვე ლექსი უკანასკნელი ოთხი ტაეპის გამოკლებით დაიბეჭდა ზემოთ ხსენებულ ლექსთაწეობის საუკეთესო ნიმუშების კრებულში (იხ.: მ. კელენჯერიძე. თეორია სიტყვიერებისა. ქართული სალიტერატურო სამაგალითო ნიმუშების გარჩევით. ნაწილი 1. ქუთაისი, 1899, გვ. 94) და 1907 წელს გამოცემულ ქართული სიტყვიერების ქრესტომათიული ნიმუშების კრებულში (იხ.: მ. კელენჯერიძე. ქართული ქრესტომატია ანუ კრებული ქართული სიტყვიერების საუკეთესო ნიმუშებისა. ტ. 1, წიგნი 1. ქუთაისი, 1907, გვ. 43).

1895 წლის 25 დეკემბერს, „ივერიის“ 280-ე ნომერში იოსებ ჯულაშვილმა „სოსელოს“ ფსევდონიმით ბოლო ლექსი გამოაქვეყნა. ლექსი ხუთსტროფიანია და სათაური არა აქვს, იწყება სიტყვებით: „ამ ქვეყნად იგი, ვით ლანდი...“ (გაზეთი „ივერია“, 1895, 25 დეკემბერი, №280, გვ. 1).

იოსებ ჯულაშვილმა ექვსი თვის განმავლობაში „ივერიაში“ ხუთი ლექსი გამოაქვეყნა. დამწყები პოეტისათვის ეს იყო ტრიუმფი! ამას, ცხადია, იოსებ ჯულაშვილიც კარგად გრძნობდა.

იოსებ ჯულაშვილისათვის ალბათ უცნობი იყო ერთი მეტად მნიშვნელოვანი გარემოება. ძველ თანამოაზრეთაგან 1895 წლისათვის ილიას ცოტა თუ ვინმე შემორჩა. ნიკო ნიკოლაძესთან და გიორგი წერეთელთან ილია ჭავჭავაძის შერიგება წარმოუდგენელი იყო. განსაკუთრებით დაძაბული ურთიერთობა ჰქონდა ილიას გიორგი წერეთელთან (მეგობრების თხოვნის მიუხედავად, ილია ჭავჭავაძე გიორგი წერეთლის დასაფლავებაზე არ მივიდა). სერგეი მესხი უკვე გარდაცვლილი იყო,

თუმცა ცოცხალიც რომ ყოფილიყო, ილიასა და სერგეი მესხის შერიგებაც ძნელად წარმოსადგენი იქნებოდა (ილია ჭავჭავაძე არც სერგეი მესხის დასაფლავებას დასწრებია). ილია ჭავჭავაძეს დაუპირისპირდნენ შედარებით ნაკლებად ცნობილი მოღვაწეები (მაგალითად, ილია ხონელი). დაძაბულობა არ ცხრებოდა თბილისის გუბერნიის სათავადაზნაურო საადგილმამულო ბანკში – ილია ჭავჭავაძის მოწინააღმდეგეები ბანკის მმართველობიდან მის ჩამოცილებას ცდილობდნენ. გაზეთი „კვალი“ სულ უფრო პოპულარული ხდებოდა და ნელ-ნელა ზღუდავდა „ივერიის“ მონოპოლიას ქართულ სინამდვილეში. გიორგი წერეთელი კიდევ უფრო შორს მიდიოდა. აშკარა იყო, რომ გიორგი წერეთელი ილია ჭავჭავაძის წინააღმდეგ ქართველი სოციალ-დემოკრატებს (მესამე დასელებს) რაზმავდა. პირადად ილიას ეს უკანასკნელი მოვლენა იყო აფიქრებდა. იგი კარგად გრძნობდა, თუ რა ძალას წარმოადგენდნენ სოციალ-დემოკრატები, ვინ იდგა მათ უკან დასავლეთ ევროპასა თუ რუსეთში.

იოსებ ჯუღაშვილის ნიჭისა და გაქანების ახალგაზრდა ილია ჭავჭავაძეს ჰაერივით სჭირდებოდა. იქნებ ილია პოლიტიკურ მემკვიდრედაც სახავდა ახალგაზრდა სემინარიელს? იქნებ უთანასწორო ბრძოლებით დაღლილი ერის მამა და საქართველოს უგვირგვინო მეფე მიიხნეოდა, რომ მის დაწყებულ საქმეს სწორედ იოსებ ჯუღაშვილი გააგრძელებდა? ჩვენთვის უცნობია, მიანიშნა თუ არა ყოველივე ამის შესახებ ილია ჭავჭავაძემ იოსებ ჯუღაშვილს. სამაგიეროდ ცნობილია, რომ ილია გულდასმით აკვირდებოდა კიდევ ორ ახალგაზრდა მოღვაწეს – ნოე ჟორდანიასა და არჩილ ჯორჯაძეს. 1897 წელს ილიამ ნოე ჟორდანიას ოფიციალურად შესთავაზა „ივერიაში“ თანამშრომლობა, ცოტა მოგვიანებით ესაუბრა არჩილ ჯორჯაძესაც.

ილიას თანამებრძოლობა არც ერთმა არ ისურვა. 1900 წელს ნოე ჟორდანიამ ილია ჭავჭავაძე პოლემიკაში გამოიწვია და ილიამაც მომაკვდინებელი შეფასება მისცა ნოე ჟორდანიას შეხედულებებს (იხ.: ილია ჭავჭავაძის წერილები: „უმეცრობის ფართი-ფურთი“, „ახალი უმეცრობანი ბ-ნ ნოე ჟორდანიასი“, „ქარაფშუტობა, ორთავიანობა და ორპირობა უმეცრისა“, „ისევ და ისევ ბ-ნ ნოე ჟორდანიას უმეცრობანი და მისი წაჯგებ-უკუჯგებობანი“. – ილია ჭავჭავაძე. თხზულებათა სრული კრებული ათ ტომად. ტ. VI. თბილისი, 1956, გვ. 241-295). არჩილ ჯორჯაძე ილიას საჯაროდ არ დაპირისპირებია. 1901 წელს დაწერილი ილიას შეხედულებათა კრიტიკის შემცველი წერილი არჩილ ჯორჯაძემ გვიან, ილიას სიკვდილის შემდეგ გამოაქვეყნა (იხ.: არჩილ ჯორჯაძე. პუბლიცისტი – ილია ჭავჭავაძე. – არჩილ ჯორჯაძე. წერილები. თბილისი, 1989, გვ. 42-102).

მიუხედავად ამისა, ილია ჭავჭავაძისათვის ცხადი იყო არჩილ ჯორჯაძის გატაცება სოციალიზმით. 1902 წელს ილიამ არჩილ ჯორჯაძის რადიკალურ-ექსტრემისტულ შეხედულებებს მკაცრი, მაგრამ სამართლიანი შეფასება მისცა (იხ.: ილია ჭავჭავაძე. ი. გომართელის ფილოსოფია და ა. ჯორჯაძის ფსიხოლოგია. – ილია ჭავჭავაძე. თხზულებანი ხუთ ტომად. ტ. II. თბილისი, გვ.).

„ეურსი ვერ დაასრულა უსახსრობის გამო“ (სემინარიის დატოვება)

1895 წლის დეკემბრის შემდეგ იოსებ ჯულაშვილს „ივერიაში“ არაფერი გამოუქვეყნებია. რა მოხდა, რატომ გაიყარა ილია ჭავჭავაძისა და იოსებ ჯულაშვილის გზები? ამ პერიოდისათვის იოსებ ჯულაშვილი არც ქართველ და არც რუსეთიდან გადმოსახლებულ სოციალ-დემოკრატებთან არ ყოფილა დაკავშირებული. უნდა ვივარაუდოთ, რომ იგი სერიოზულად არც სოციალისტურ მოძღვრებას იცნობდა. 1895 წლის დეკემბრიდან 1899 წლის მაისამდე იოსებ ჯულაშვილი კვლავ სემინარიაშია, მეცადინეობას არ აცდენს, კარგად სწავლობს, წერს სასწავლო პროგრამით გათვალისწინებულ თხზულებებს, ყოფა-ქცევაში იმსახურებს უმაღლეს შეფასებას (5).

იქნებ იოსებ ჯულაშვილის „ივერიიდან“ წასვლის მიზეზი სულაც არ ყოფილა ილია ჭავჭავაძესთან უთანხმოება? ეს ვერსია მისაღები იქნებოდა, რომ არა ერთი ფაქტი. „ივერიაში“ ბოლო ლექსის გამოქვეყნების შემდეგ შვიდი თვის შემდეგ, 1896 წლის 28 ივლისს გიორგი წერეთლის გაზეთ „კვალის“ 32-ე ნომერში დაიბეჭდა იოსებ ჯულაშვილის ექსტროფიანი ლექსი სათაურით „მოხუცი ნინიკა“ ავტორმა ფსევდონიმით შეიცვალა. „კვალში“ ლექსი მან „სოხელის“ ფსევდონიმით გამოაქვეყნა (გაზეთი „კვალი“, 1896, 28 ივლისი, №32, გვ. 574). 1896 წლის ივლისისათვის ილია ჭავჭავაძისა და გიორგი წერეთლის, „ივერიისა“ და „კვალის“ ურთიერთობა უკიდურესად დაძაბული იყო. „ივერიის“ შემდეგ „კვალში“ ლექსის გამოქვეყნება ნიშნავდა თუ არა გიორგი წერეთლის თანაგრძნობას? ალბათ არა, რადგან ერთი ლექსის გარდა, იოსებ ჯულაშვილს „კვალში“ არაფერი გამოუქვეყნებია და არც გიორგი წერეთელთან ჰქონია რაიმე ურთიერთობა, არ ჩარეულა ილია ჭავჭავაძისა და გიორგი წერეთლის პოლემიკაში. საერთოდ უნდა აღინიშნოს, რომ მასალის სიმცირის, ფაქტობრივად არ არსებობის გამო, იოსებ ჯულაშვილის მიერ ილია ჭავჭავაძესთან ურთიერთობის გაწყვეტის მიზეზის დადგენა ძალზე ძნელია. ამ საკითხს ჩვენ ქვემოთ კიდევ დავუბრუნდებით.

თითქმის არაფერია შემორჩენილი იოსებ ჯულაშვილის პოლიტიკური მრწამსის დასადგენად სემინარიის მესამე და მეოთხე კლასებში სწავლის პერიოდში (1897-1899 და 1898-1899 სასწავლო წლებში). იოსებ ჯულაშვილის ოფიციალური ბიოგრაფები გვაუწყებენ: 1896-1897 წლებში იოსებ ჯულაშვილი სათავეში ედგა თბილისის სასულიერო სემინარიის მარქსისტულ წრეებს, 1898 წლის აგვისტოში შევიდა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის თბილისის ორგანიზაციაში, გახდა პირველი ქართული სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის წევრი (იხ.: იოსებ ბესარიონის ძე სტალინი. მოკლე ბიოგრაფია. მეორე გამოცემა. თბილისი, 1952, გვ. 10). ყველაფერი ეს გამოგონილია: თბილისის სასულიერო სემინარიაში 1896-1897 წლებში, ისე როგორც არც წინა წლებში და არც მომდევნო ხანებში, არავითარი მარქსისტული (სოციალ-დემოკრატიული) წრეები არ არსებულა; 1898 წლისათვის, ისევე როგორც 1899 წლისათვის, არ არსებობდა რსდმპ თბილისის ორგანიზაცია, იოსებ ჯულაშვილი „მესამე დასში“ არასდროს შესულა, თუმცა ამ ორგანიზაციებთან ურთიერთობა ჰქონდა, მისი მოღვაწეობის საქმის კურსში იყო (იხ.: ვ. გურული, მ. ვაჩნაძე. ქართული სოციალ-დემოკრატიის ისტორია (1892-1918). თბილისი, 1999, გვ. 16-58). შეუმოწმებელი ცნობით, დაახლოებით ამ პერიოდში იოსებ ჯულაშვილს ურთიერთობა ჰქონია ქართველი სოციალ-დემოკრატების პირველი თაობის წარმომადგენელთან, „მესამე დასის“ ერთ-ერთ დამაარსებელთან სილიბისტრო ჯიბლაძესთან. იმავე ცნობით, მათ შორის მალევე უკმაყოფილება ჩამოვარდნილა, სილიბისტრო ჯიბლაძეს იოსებ ჯულაშვილი გაუღანძლია და მისთვის „ლაწირაკი“ უწოდებია. თუ ეს ცნობა მართალია, მაშინ ადვილად ასახსნელია, თუ რატომ არ შესულა იოსებ ჯულაშვილი „მესამე დასში“ და რატომ ჰქონდა სილიბისტრო ჯიბლაძის მიმართ ბიოლოგიური ზიზღი. დოკუმენტურადაა დადასტურებული, რომ 1899 წელს იოსებ ჯულაშვილი უკვე რუსეთიდან გადმოსახლებულ სოციალ-დემოკრატებთანაა.

1899 წელი სხვა მხრივაცაა მნიშვნელოვანი იოსებ ჯულაშვილის ცხოვრებაში.

1898-1899 სასწავლო (მეოთხე კლასი) წელი იოსებ ჯულაშვილმა წარმატებით დაასრულა და სემინარიის დამამთავრებელ კლასში უნდა გადასულიყო. თბილისის სასულიერო სემინარიის მმართველობამ იოსებ ჯულაშვილი მეხუთე კლასში არ გადაიყვანა.

იოსებ ჯულაშვილის თბილისის სასულიერო სემინარიიდან წასვლის მიზეზი არასწორადაა წარმოდგენილი მის ოფიციალურ ბიოგრაფიაში, რომელშიც ვკითხულობთ: „სემინარიაში, სადაც სასტიკად ადევნებდნენ თვალყურს „საეჭვოებს“, თანდათან რწმუნდებოდნენ, რომ სტალინი არალეგალურ

რევოლუციურ მუშაობას ეწეოდა. 1899 წლის 29 მაისს იგი სემინარიიდან გარიცხეს მარქსიზმის პროპაგანდისათვის“ (იხ.: იოსებ ბესარიონის ძე სტალინი. მოკლე ბიოგრაფია. მეორე გამოცემა. თბილისი, 1952, გვ. 12). იოსებ ჯულაშვილის ოფიციალური ბიოგრაფიის ეს ნაწილი, ისევე როგორც მისი დიდი ნაწილი პოლიტიკური შეკვეთითაა დაწერილი და ჭეშმარიტებას არ შეეფერება. პირველი არავითარ არალეგალურ რევოლუციურ მუშაობას იოსებ ჯულაშვილი თბილისის სასულიერო სემინარიაში არ ეწეოდა. რუსეთის შინაგან საქმეთა სამინისტროს პოლიციის დეპარტამენტის თბილისის გუბერნიის უნდარმერიის სამმართველოს არ მოუპოვებია ერთი ცნობაც კი, რომელიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ ადასტურებს იოსებ ჯულაშვილის არალეგალურ რევოლუციურ მოღვაწეობას სემინარიაში. მეორე იოსებ ჯულაშვილი რომ არალეგალურ რევოლუციური მოღვაწეობისათვის სემინარიიდან გაერიცხათ, ამის შესახებ სემინარიის მმართველობა თბილისის გუბერნიის უნდარმერიის სამმართველოს აცნობებდა და დაიწებოდა გამოძიება. გამოძიების პროცესში უნდარმერიაში შედგებოდა საქმე, რომელიც გადაიგზავნებოდა სასამართლოში. საქმე შედგებოდა სასამართლოშიც, გაიმართებოდა სასამართლო პროცესი და იოსებ ჯულაშვილს დაედებოდა სასჯელი. ცნობილია, რომ არც ძიების და არც სასამართლოს მასალები არ არსებობს. ასეთი მასალა რომ არსებულიყო, მას დიდი სიხარულით მოიძიებდნენ და შეისწავლიდნენ იოსებ ჯულაშვილის ოფიციალური ბიოგრაფები, ისევე როგორც მოიძიეს და შეისწავლეს იოსებ ჯულაშვილის არალეგალური რევოლუციური მოღვაწეობის ამსახველი მასალები 1901-1902 წლებიდან დაწყებული 1917 წლით დამთავრებული. მესამე იოსებ ჯულაშვილი, რომ სემინარიაში არალეგალურ რევოლუციურ მოღვაწეობაში ყოფილიყო შემხნეული და სემინარიიდან ამ მიზეზით გარიცხული, მაშინ სემინარიიდან წასვლისას, 1899 წლის 2 ოქტომბერს, მისთვის მიცემულ ოფიციალურ დოკუმენტში – მოწმობაში – აღნიშნული არ იქნებოდა, რომ იოსებ ჯულაშვილს ყოფა-ქცევაში ჰქონდა უმაღლესი შეფასება (5) (იხ.: ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 18).

იოსებ ჯულაშვილის თბილისის სასულიერო სემინარიიდან წასვლის მიზეზი სანდო საარქივო მასალების მიხედვით ასე წარმოგვიდგება. ამ მასალებიდან დგინდება, რომ იოსებ ჯულაშვილმა ოთხი კლასის დამთავრების შემდეგ სწავლა ვეღარ გააგრძელა სწავლების გადასახადის გადაუხდელობის გამო.

იოსებ ჯულაშვილი თბილისის მართლმადიდებელი სასულიერო სემინარიაში სახელმწიფო (საეკლესიო ხაზინის) ხარჯზე არ მიიღეს, რადგან სასულიერო

წოდებას არ ეკუთვნოდა. 1894 წლის 3 სექტემბერს იოსებ ჯუღაშვილის თხოვნის შემდეგ თბილისის სასულიერო სემინარიის მმართველობამ იგი სემინარიაში საეკლესიო ხაზინის ხარჯზე ჩარიცხა. შემდეგში ეს გადაწყვეტილება შეიცვალა და საეკლესიო ხაზინამ იოსებ ჯუღაშვილს სწავლის საფასურის მხოლოდ ნაწილი გადაუხადა. ამიტომაც 1894 წელს საეკლესიო ხაზინის მიერ გამოყოფილი 480 მანეთის გარდა, იოსებ ჯუღაშვილს დამატებით – „სწავლის უფლებისათვის“ – კიდევ გადაახდევინეს 200 მანეთი (სპა, ფონდი 8, აღწერა 1, საქმე 773, ფურცლები 2, 10, 36). ცხადია, 200 მანეთი იოსებ ჯუღაშვილისათვის ძალზე დიდი თანხა იყო. 1895 წლის 28 აგვისტოს იოსებ ჯუღაშვილმა თხოვნით მიმართა სემინარიის რექტორს, რათა იგი სემინარიაში სრულ სახაზინო ხარჯზე ჩაერიცხათ, რაზეც 1895 წლის 11 სექტემბერს სემინარიის მმართველობისაგან უარი მიიღო (სპა, ფონდი 8, აღწერა 1, საქმე 773, ფურცლები 24, 36). საბოლოოდ, ოთხი კლასის დამთავრების შემდეგ, 1899 წელს, სემინარიის მმართველობამ იოსებ ჯუღაშვილს უარი უთხრა საეკლესიო ხაზინის ხარჯზე სწავლის გაგრძელებაზე, როგორც არასასულიერო წოდების წარმომადგენელს (სპა, ფონდი 8, აღწერა 5, საქმე 268, ფურცელი 63). იოსებ ჯუღაშვილმა თბილისის სასულიერო სემინარია დატოვა.

ამრიგად, იოსებ ჯუღაშვილმა 1899 წლის სექტემბრიდან 20 მაისამდე წარმატებით დაასრულა თბილისის სასულიერო სემინარიის ოთხი კლასი და მესუთე კურსზე სწავლა ვეღარ გაგრძელა სწავლების გადასახადის გადაუხდელობის გამო. იგი სემინარიაში არასდროს არ ეწეოდა არალეგალურ რევოლუციურ საქმიანობას, სწავლობდა კარგად, შემჩნეული არ ყოფილა სემინარიის შინაგანაწესის დარღვევაში, ან რაიმე ისეთ საქციელში, რომელიც სემინარიის მმართველობას დააეჭვებდა.

„პირველი საბრძოლო რევოლუციური ნათლობა“

1899 წლიდან, როგორც აღვნიშნეთ, იოსებ ჯუღაშვილი რუსეთიდან გადმოსახლებულ სოციალ-დემოკრატებთანაა და აქტიურ არალეგალურ რევოლუციურ საქმიანობას ეწევა. რამ განაპირობა ეს არჩევანი? ჩვენი აზრით, იოსებ ჯუღაშვილის არჩევანი შემდეგ მოსაზრებას ემყარებოდა:

პირველი. ილია ჭავჭავაძესთან და „ივერიასთან“ ურთიერთობის პერიოდში იოსებ ჯუღაშვილმა ცხადად იგრძნო, რომ ეროვნულ მოძრაობას პიკი უკვე გავლილი ჰქონდა და ქართულ სინამდვილეში იგი მონოპოლიას ვეღარ დაიბრუნებდა. ილია ჭავჭავაძეს შემოეცალნენ ძველი თანამებრძოლები (ნიკო

ნიკოლაძე, გიორგი წერეთელი და სხვ.), ილიას დიდი ოპოზიცია ჰყავდა თბილისის გუბერნიის სათავადაზნაურო-საადგილმამულო ბანკში, გაზეთი „ივერია“ თანდათან კარგავდა ქართული პრესის ფლაგმანის როლს. „კვალი“ ჯერჯერობით წარუმატებლად, მაგრამ ჯიუტად ცდილობდა „ივერიის“ ადგილის დაკავებას. ამათან ერთად ილია ჭავჭავაძეს სამკედრო-სასიცოცხლოდ დაუპირისპირდა დიდი და საშიში ძალა – სოციალ-დემოკრატია. „მესამე დასი“ არ მაღავედა თავის უარყოფით დამოკიდებულებას ილიას ნააზრვეისა და ნაღვაწის მიმართ. ცხადია, ილია ჭავჭავაძის, „ივერიის“ ბანაკში დარჩენა იოსებ ჯუღაშვილს შესაძლებლობას მისცემდა როგორც მწერალსა და პუბლიცისტს თავისი ძალები სრულად გამოეკლინებინა, მაგრამ იგი როგორც პოლიტიკური მოღვაწე უპერსპექტივო ხდებოდა. მეორე პოლიტიკურ ასპარეზზე დამკვიდრების თვალსაზრისით პერსპექტიული იყო „მესამე დასი“ შესვლა. იოსებ ჯუღაშვილის ნიჭისა და გაქანების ადამიანი იქ, უეჭველია, ლიდერთა შორის მოხვედებოდა. იოსებ ჯუღაშვილი ვითარების ყოველმხრივი ზუსტი ანალიზის, პერსპექტივის განჭვრეტის დიდი ნიჭით დააჯილდოვა განგებამ. მან იმთავითვე ზუსტად ამოიცნო, რომ ქართული სოციალ-დემოკრატია დასავლეთ ევროპის სოციალ-დემოკრატის იდეური გაგვლენის ქვეშ იმყოფებოდა, საქართველოს ევროპეიზაციას უჭერდა მხარს. ცოტა მოგვიანებით, 1897 წელს, ნოე ჟორდანიამ პირდაპირ თქმა სათქმელი: „გაევროპიელება სწარმოებს ქართულ ნიადაგზე, ქართულ კულტურაზე. სამშობლო და უცხოეთი, საქართველო და ევროპა, ქართველობა და ევროპიელობა“ (ნოე ჟორდანია. გაზ. „ივერია“ და ეროვნობა. – ნოე ჟორდანია. თხზულებანი. ტ. I. თფილისი, 1920, გვ. 144). იოსებ ჯუღაშვილს არც იმის განჭვრეტა გასჭირვებია, რომ იმპერიის მასშტაბით უკვე სერიოზულ ძალად ქცეული რუსული სოციალ-დემოკრატია საბოლოოდ არ დაუშვებდა იმას, რომ ქართული სოციალ-დემოკრატია დასავლეთ ევროპულ ორიენტაციაზე დარჩენილიყო. „მესამე დასი“ ვერ გაუძლებდა რუსული სოციალ-დემოკრატის შემოტევას და იდეურ კაპიტულაციას მოახდენდა. ცხადია, იოსებ ჯუღაშვილი უპერსპექტივო „მესამე დასი“ შესვლას არ ისურვებდა. მესამე XIX საუკუნის 90-იანი წლების შუა ხანებისათვის იოსებ ჯუღაშვილს არ გაუჭირდებოდა იმისი დანახვა, რომ რუსეთში სულ უფრო იკრებდა ძალას სოციალ-დემოკრატია. რუსულმა სოციალ-დემოკრატამ მართალია იდეური და ორგანიზაციული გაერთიანება ემიგრაციაში დაიწყო, მაგრამ მალე ეს მოძრაობა მთელი რუსეთის იმპერიას მოედო. მისი ემისრები XIX საუკუნის დამდეგიდან გაჩნდნენ საქართველოში, მეტწილად თბილისსა და ბათუმში. ისინი ნელა, მაგრამ დაბეჯითებით მიიწვედნენ ერთი მიზნისაკენ – საქართველოში

რუსული სოციალ-დემოკრატიის იდეური და ორგანიზაციული პრინციპების დამკვიდრებისაკენ. რუსეთიდან საქართველოში გადმოსახლებულ რუსი და არარუსი ეროვნების სოციალ-დემოკრატებს ჯერჯერობით არც საერთო არალეგალური ორგანიზაცია ჰქონდათ და არც ბეჭდვითი ორგანო. ისინი დაკავებულნი იყვნენ მუშათა შორის აგიტაციითა და პროპაგანდით. თბილისსა და ბათუმში სწორედ რუსეთიდან გადმოსახლებულმა სოციალ-დემოკრატმა შექმნეს მუშათა პირველი არალეგალური ჯგუფები და წრეები. ამავე პერიოდში „მესამე დასი“ ძირითადად ლეგალურ მუშაობას მისდევდა. ქართველი სოციალ-დემოკრატები „კვალის“ მეშვეობით ეწეოდნენ სოციალიზმის იდეების პროპაგანდას. ამ ორ (ქართულ და რუსულ) სოციალ-დემოკრატიულ მიმდინარეობას ერთმანეთთან კავშირი არ ჰქონია, ან კავშირი მხოლოდ შემთხვევით ხასიათს ატარებდა. იოსებ ჯულაშვილმა იმთავითვე განჭვრიტა: ძალა და, შესაბამისად, პერსპექტივაც რუსეთიდან გადმოსახლებულ სოციალ-დემოკრატებს ჰქონდათ. არჩევანი მარტივი იყო: იოსებ ჯულაშვილი ძლიერისა და პერსპექტიულის მხარეზე დადგა.

იოსებ ჯულაშვილის შესახებ შემდეგში ბევრი ლეგენდა შეიქმნა. ეს ეხება მისი ცხოვრების ბავშვობისა და ახალგაზრდობის წლებს, შემდგომ ხანას. დიდი სახელმწიფო მოღვაწის, პოლიტიკოსის ცხოვრება, მისი ბიოგრაფიის დეტალები და ფიზიკური აღნაგობის ნიუანსებიც კი ძალზე აინტერესებს მომავალ თაობებს. ამ თვალსაზრისით ძალზე საინტერესოა ბათუმში დაპატიმრების შემდეგ (1902 წლის აპრილი) ჟანდარმერიაში შედგენილი ორი დოკუმენტი, რომელსაც დედნის ენაზე (რუსულად) ვთავაზობთ მკითხველს. ვნახოთ, რა იცოდა ჟანდარმერიამ იოსებ ჯულაშვილის შესახებ მისი პოლიტიკური ცხოვრების დასაწყისისათვის.

Литер Б

Секретно

Сведения Отдельное требование Начальника Тифлисскаго Губернскаго Жандармскаго Управления от 2 июня 1902 года за N 3151

- 1) Когда послана литер А – Эти сведения в г. Тифлисе.
- 2) Фамилия, имя, отчество – Джугашвили Иосиф Виссарионов.
- 3) Время рождения – 23 года.
- 4) Место рождения – гор. Гори, Тифлисской губ.
- 5) Вероисповедение – Православнаго.
- 6) Происхождение – Крестьянин.

- 7) Народность – Грузин.
- 8) Подданство – Русско-подданный.
- 9) Звание – Крестьянин сел. Диди-Лило Тифлисского у. и губернии.
- 10) Место постоянного жительства – гор. Гори Тифлисской губер., временно проживал в Батуме.
- 11) Место приписки – сел. Диди-Лило, Тифлисского уезда.
- 12) Занятия – Без определяющих занятий.
- 13) Средства к жизни – Служба в учреждениях, Обсерватории и иногда давал уроки.
- 14) Семейное положение – Холост.
- 15) Родственные связи – Имеет отца Виссариона, мать Екатерину, мать живет в г. Гори, а местожительство отца – неизвестно; братьев, сестер не имеет.
- 16) Места постоянного жительства родителей или заменяющих их родственников или опекунов – Мать живет в г. Гори, местожительство отца за последние 12 л. неизвестно.
- 17) Экономическое положение родителей – Родители живут личным трудом.
- 18) Место воспитания – Первоначальное образование получил Горийском Духовном училище, где окончил курс наук в 1895 г. (1894 წელს – ვ. ვ.), в том же году поступил в Тифлискую Духовную семинарию, откуда вышел из 5 класса в 1899 г., не окончил курса за неимением средств.
- 19) На чей счет воспитывался – До 5 класса семинарии воспитывался на казенный счет, после была потребована плата за право учения и за содержание как не из духовного звания, за неимением средств вышел из семинарии.
- 20) Был ли за границу, когда именно, где и с какой целью – Не был.
- 21) Привлекался ли раньше к дознаниям – Не привлекался, ныне привлечен к дознанию по обвинению по 2 час. 251 стр. Улож. о Наказ., которое еще производстве в гор. Батуме.
- 22) Основания привлечения к настоящему дознанию – Эти сведения находятся в Тифлисском Губернском Жандармском Управлении.
- 23) Время привлечения к дознанию – 21 июня 1902 г.
- 24) Место производства дознания – гор. Тифлис.
- 25) Время и место обыска или ареста – Обыска не было, так как обвиняемый был уже ранее под стражею.
- 26) Время первого допроса – 8 июля 1902 г.
- 27) Что обнаружено по обыску – ...
- 28) Принятая мера пресечения – Соberжание под стражею в Батумской тюрьме.

С подлинным верно:

Помощник Начальника Кутаисского Губернского Жандармского Управления в Батумском Округе. Подполковник (подпись)

N722

13 июля 1902 г.

В Департамент Полиции

საქართველოს პრეზიდენტის არქივი, ფონდი 8, აღწერა 5, საქმე 268, ფურცლები 63-64.

Протокол

1902 г. июля 17 дня, в гор. Батуме я, Отдельного Корпуса Жандармов Подполковник Шабильский, на основании циркуляря Департамента Полиции от 26-го мая 1886 г. за N807, при участии Батумского Городового врача Г. Елиавы составил настоящий протокол примет привлеченного при Тифлисском Губерском Жандармском Управлении Иосифа Джугашвили

1. Размер роста – 2 артина и 4½ вершка (161,8 см. – 3. 3.).
2. Лета – 23.
3. Телосложение – Посредственного.
 - а) Нет-ли каких либо особенностей в частях организма – На левой ноге 2-й и 3-й палец сросшиеся.
 - б) Нет-ли особенной манеры держать себя – Нет.
4. Впечатление, производимое наружностью – Обыкновенное.
5. Цвет волос на голове, бровях, усах, бороде, бакенбардах и ресницах – На голове – темно-каштановые, на усах и бороде каштановые.

Вид волос – Прямые стоячие.

Прическа волосы – Без пробора.

Бреет-ли волосы – Не бреет.
6. Цвет и величина глаз, нет-лит особенностей в наружном виде глаз, нет-ли особенностей в наружном смотреть, дальновзорук или близорук и не носит-ли очки – Темно-карие, средней величины; очков не носит.
7. Склад головы и заметныя внешния особенности – Обыкновенный.
8. Очертание лба и нет-ли особых примет – Прямой, не высокий.
9. Очертание р размер носа – Нос прямой, длинный.

10. Очертание лица, цвет кожи и нет-ли каких либо наружных особенностей личной кожи – Лицо длинное, смуглое, покрыто рябинами о оспы.

11. Полость рта, нет-ли недостатка зубов и каких именно – На правой стороне нижней челюсти отсутствует передный зуб.

12. Очертание рта, подбородка и их наружные особенности, нет-ли особенных привычек при разговоре (кривить рот, улыбаться) – Рот умеренный, подбородок острый, особых привычек при разговоре нет.

13. Характер голоса и не заикается-ли – Тихий, не заикается.

14. Очертание ушей, размер их и наружные особенности – Средняго размера.

15. Походка и ея особенности – Обыкновения.

16. Не имеет-ли на теле и оконечностях следов болезни, родинок и вообще каких либо особенностей – На левом ухе родинка, рябины на лице от оспы.

Подлинное подписалы:

Подполковник Шабильский

Батумский городской врач, Коллежский Советник Елиава

С подлинным верно: Ротмистр (подпись)

საქართველოს პრეზიდენტის არქივი, ფონდი 8, აღწერა 5, საქმე 268, ფურცლები 108-109.

მაშ ასე, იოსებ ჯუღაშვილი რუსეთიდან გადმოსახლებულ სოციალ-დემოკრატთა შორისაა. როდის უნდა დაკავშირებოდა იოსებ ჯუღაშვილი რუსეთიდან გადმოსახლებულ სოციალ-დემოკრატებს? იოსებ ჯუღაშვილის ბავშვობის ერთ-ერთი მეგობრის მოგონებაზე დაყრდნობით (ცხადია, ამ მოგონების დამკვეთი თვით იოსებ ჯუღაშვილი იყო) მისი ოფიციალური ბიოგრაფები აღნიშნავენ, რომ ეს მოხდა 1898 წელს (იხ.: იოსებ ბესარიონის ძე სტალინი. მოკლე ბიოგრაფია. მეორე გამოცემა, თბილისი, 1952, გვ. 11-12). იმხანად, 1917 წლის შემდეგ, იოსებ ჯუღაშვილს პოლიტიკური მიზნებისათვის აუცილებლად სჭირდებოდა მისი რევოლუციური მოღვაწეობის დასაწყისის რაც შეიძლება შორს გადაწევა. საქმე იმაში იყო, რომ საბჭოთა რუსეთის იმ ბოლშევიკ ლიდერთა შორის, რომელთა ასაკი იოსებ ჯუღაშვილის ასაკს უტოლდებოდა, ბევრი იყო ისეთი, რომელთაც რევოლუციური მოღვაწეობა XIX საუკუნის 90-იანი წლების დამდეგსა და შუა ხანებში დაიწყო. ცხადია, ამას გადამწყვეტი მნიშვნელობა არ ჰქონდა, მაგრამ იოსებ ჯუღაშვილისათვის არ იყო სასურველი, რომ მისი რევოლუციური

მოდვაწეობის სტაჟი სხვა ბოლშევიკ ლიდერებზე მცირე ყოფილიყო. დოკუმენტარულაა დადასტურებული, რომ იოსებ ჯუღაშვილი რუსეთიდან გადმოსახლებული სოციალ-დემოკრატების დავალებით არალეგალურ მუშაობას შეუდგა 1988 წლიდან (სემინარიიდან წასვლის შემდეგ). მაშინ რატომ ცდილობდა იოსებ ჯუღაშვილი სიმართლის დაცვას, რას აძლევდა მას რევოლუციური მოდვაწეობის დასაწყისის ერთი წლით გადაწევა? იოსებ ჯუღაშვილი გამონაკლისი არ იყო. 1917 წლის შემდეგ, უფრო ზუსტად XX საუკუნის 20-30-იან წლებში, ბევრი ბოლშევიკი ლიდერი ცდილობდა დაემტკიცებინა, რომ რევოლუციური მოდვაწეობა თუ უფრო ადრე არა, 1898 წელს მაინც დაიწყო. საქმე იმაში იყო, რომ 1898 წლის მრატში გაიმართა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის I ყრილობა. ცხადია, ყველა ბოლშევიკ ლიდერს სურდა ეჩვენებინა, რომ პარტიის შექმნის პერიოდისათვის ის უკვე ეწეოდა არალეგალურ რევოლუციურ საქმიანობას.

„დინების მიმართულებით“ (დაპირისპირება ქართულ სოციალ-დემოკრატებთან)

მაშ ასე: იოსებ ჯუღაშვილი რუსეთიდან გადმოსახლებულ სოციალ-დემოკრატებს დაუკავშირდა 1899 წელს (სემინარიიდან წასვლის შემდეგ). იმხანად თბილისსა და ბათუმში, ძირითადად კი თბილისში, 10-15 გადმოსახლებული სოციალ-დემოკრატი მოდვაწეობდა. ისინი შეიძლება ორ ნაწილად დაგყოთ. საზღვარგარეთ (ჟენევაში) გიორგი პლესხანოვის ხელმძღვანელობით შექმნილი „შრომის განთავისუფლების“ ჯგუფთან (შეიქმნა 1883 წ.) კავშირში მყოფნი და იული მარტოვისა (ცედერბაუმისა) და ვლადიმერ ლენინის (ულიანოვის) ხელმძღვანელობით „პეტერბურგის მუშათა კლასის განთავისუფლებისათვის ბრძოლის კავშირის“ (შეიქმნა 1895 წელს) მოდვაწეები. ზოგიერთი გადმოსახლებული კავშირში იყო როგორც გიორგი პლესხანოვთან, ისე ვლადიმერ ლენინთან. კონკრეტულად 1899 წლის შუა ხანებისათვის თბილისში არალეგალურ მუშაობას ეწეოდნენ: გიორგი ფრანჩესკი, იპოლიტე ფრანჩესკი, ოსიპ კოგანი, ივანე ლუზინი, ნიკოლოზ კოზერენკო, ვიქტორ კურნატოვსკი, ივანე ლევაშკევიჩი, ნიკოლოზ პოლეტაევი, ნიკოლოზ ბოგორაზი და სხვ. (ვ. გურული, ვ. ვაჩნაძე. ქართული სოციალ-დემოკრატიის ისტორია (1892-1918). თბილისი, 1999, გვ. 48-49).

იოსებ ჯუღაშვილის თბილისში მოდვაწე რუს სოციალ-დემოკრატებთან დაკავშირება ძალზე მნიშვნელოვანი იყო ამ უკანასკნელთათვის (ცხადია, ეს თავად იოსებ ჯუღაშვილმაც კარგად უწყოდა). თბილისში მოდვაწე რუსი და არარუსი ეროვნების სოციალ-დემოკრატებს ჰაერივით სჭირდებოდა ქართველი სოციალ-

დემოკრატი, რომელიც ქართველ სოციალ-დემოკრატთა ორგანიზაციას „მესამე დასსა“ და მათ ორგანოს გაზეთ „კვალს“ დაუპირისპირდებოდა (გიორგი წერეთელმა გაზეთი „კვალ“ 1898 წლის იანვრიდან მესამე დასელებს გადასცა, ამ დროიდან გაზეთს ნოე ჟორდანიას რედაქტორობდა). რუს სოციალ-დემოკრატებს გიორგი პლექხანოვისა და ვლადიმერ ლენინისაგან მიღებული ჰქონდათ მითითება: „მესამე დასს“, როგორც დამოუკიდებელ ქართულ სოციალ-დემოკრატიულ ორგანიზაციას არსებობა უნდა შეეწყვიტა და იგი რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ადგილობრივ (რეგინალურ) ორგანიზაციად ქცეულიყო. თავის დროზე „მესამე დასმა“ მონაწილეობა არ მიიღო რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიის I ყრილობის (1898 წ.) მუშაობაში და არც ამ ყრილობის გადაწყვეტილებებს სცნობდა. ეს კი სერიოზულად აფერხებდა მთელ რუსეთის იმპერიაში მოქმედი სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის ერთ პარტიაში გაერთიანებას, პლექხანოვ-ლენინის გეგმის რეალიზებას. იყო მეორე მომენტი, რომელიც ასევე ზრდიდა იოსებ ჯულაშვილის როლს. რუს სოციალ-დემოკრატებს მუდმივად ჰქონდათ ენობრივი ბარიერის პრობლემა. „მესამე დასის“ წევრთა ნაბეჭდი პროდუქციის წაკითხვა და შეფასება ქართული ენის ცოდნის გარეშე შეუძლებელი იყო. გარდა ამისა, თბილისის მუშების აბსოლუტური უმრავლესობა სოფლებიდან ახალი ჩამოსული იყო და მათ შორის აგიტაცია მხოლოდ ქართულ ენაზე შეიძლებოდა. სწორედ ამიტომ იყო, რომ იოსებ ჯულაშვილს ერთდროულად რამდენიმე მუშათა წრე ჩააბარეს.

1899 წლიდან დაიწყო იოსებ ჯულაშვილის დაპირისპირება „მესამე დასთან“ და გამოჩენილ მოღვაწეებთან: ნოე ჟორდანიასთან, სილიბისტრო ჯიბლაძესთან და სხვებთან. ეს შეურიგებელი იდეური ბრძოლა დიდხანს გაგრძელდა.

ერთი შეხედვით ისე ჩანს, რომ იოსებ ჯულაშვილი რუსეთიდან გადმოსახლებულმა სოციალ-დემოკრატებმა და, საბოლოო ჯამში, გიორგი პლექხანოვმა და ვლადიმერ ლენინმა გამოიყენეს. სინამდვილეში ეს ასე არ იყო. იოსებ ჯულაშვილი შორს გამიზნული გეგმით მოქმედებდა. მან თავისი ბედი სოციალ-დემოკრატიულ მოძრაობას დაუკავშირა. საქართველოში გაპირველკაცება, ანუ საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობის ლიდერობა, აუცილებლად მოითხოვდა „მესამე დასის“ იდეურ და ორგანიზაციულ განადგურებას, მის დაქვემდებარებას რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიისადმი. „მესამე დასსა“ და მის ლიდერებს (ნოე ჟორდანიას, სილიბისტრო ჯიბლაძეს, ნიკოლოზ ჩხეიძეს, ვლადიმერ დარჩიაშვილს) იოსებ ჯულაშვილი რუსი სოციალ-დემოკრატების დახმარების გარეშე ვერ დაუპირისპირდებოდა. თუ პლექხანოვ-

ლენინის გეგმა შესრულდებოდა („მესამე დასი“ ან დაიშლებოდა, ან იდეურ კაპიტულაციას მოახდენდა), საქართველოს სოციალ-დემოკრატიის ლიდერი იოსებ ჯუღაშვილი ხდებოდა, რადგან რუსეთიდან გადმოსახლებულ რუსი და არარუსი ეროვნების სოციალ-დემოკრატებს ამის პრეტენზია არ შეიძლებოდა ჰქონოდათ. რუს სოციალ-დემოკრატებთან კავშირში მყოფი სხვა ქართველი სოციალ-დემოკრატები (ძირითადად, მუშები) ნიჭითა და გაქანებით იოსებ ჯუღაშვილს ვერ შეედრებოდნენ, მას კონკურენციას ვერ გაუწევდნენ.

ქართული სოციალ-დემოკრატიის, „მესამე დასის“ აღიარებულმა ლიდერმა ნოე ჟორდანიამ, ცხადია, თავის დროზე ვერ შენიშნა სრულიად უცნობი სემინარიელისაგან მომდინარე საშიშროება. ნოე ჟორდანიამ კარგად უწყოდა როგორც პლესხანოვ-ლენინის გეგმისა, ისე თბილისში მყოფი რუსი სოციალ-დემოკრატების მოღვაწეობის შესახებ, მაგრამ, ცხადია, არ იცოდა, რომ იოსებ ჯუღაშვილის რუს სოციალ-დემოკრატებთან მისვლისთანავე „მესამე დასის“ წინააღმდეგ ბრძოლამ სულ სხვა შინაარსი შეიძინა. ამ ბრძოლას უკვე ხელმძღვანელობდა არა რუსეთიდან გადმოსახლებული უცხოტომელი, არამედ ქართველი, წარმოდგენილად ჭკვიანი, უფრო შორსმჭვრეტელი, უფრო მიზანდასახული და უფრო დაუნდობელი.

უსაშველო იდეალისტი ნოე ჟორდანია დინების საწინააღმდეგოდ მოძრაობდა, უსაშველო პრაგმატიკოსი იოსებ ჯუღაშვილი – დინების მიმართულებით. ორი ქართველის დაპირისპირების საბოლოო შედეგი წინასწარვე იყო ცნობილი. თუმცა ნოე ჟორდანიაც ქართველი იყო, მასაც შეეძლო მეორე ქართველი დაუნდობლად გაეწირა. დინების საწინააღმდეგოდ მოძრავმა ნოე ჟორდანიამ რამდენიმე მწარე მარცხი მაინც აგება იოსებ ჯუღაშვილს. ამის შესახებ დაწვრილებით ქვემოთ გვექნება საუბარი.

იოსებ ჯუღაშვილმა რუსი სოციალ-დემოკრატების იმედები გაამართლა. 1899 წელს იოსებ ჯუღაშვილმა წარმოდგენილად დიდი სამუშაო შეასრულა – შეადგინა მუშათა სოციალ-დემოკრატიული წრის მეცადინეობის პროგრამა. ეს გეგმა (უფრო ზუსტად მისი ერთი ეგზემპლარი) ჟანდარმერიას ჩაუვარდა ხელში და ასე აღმოჩნდა თბილისის გუბერნიის ჟანდარმერიის სამმართველოს არქივში (იხ.: ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 20-26).

იოსებ ჯუღაშვილის მიერ 1899 წელს შედგენილი მუშათა სოციალ-დემოკრატიული წრის მეცადინეობის პროგრამა ხუთი თემისაგან (განყლფილებისაგან) შედგება: I. საზოგადოებათმცოდნეობა, II. ფილოსოფიური

მემკვიდრეობა, III. პოლიტიკური ეკონომია, IV. ისტორია, V. მრეწველობა (ა) მრეწველობის ისტორია, ბ) მრეწველობის თანამედროვე მდგომარეობა). ყოველ თემას მითითებული აქვს შესაბამისი ლიტერატურა. სულ ხუთივე თემის ლიტერატურის სია 183 დასახელებისაგან შედგება. ლიტერატურის სიაში წარმოდგენილია ცნობილი სოციალისტების: კარლ მარქსის, ფრდრიხ ენგელსის, გიორგი პლехანოვის, პეტრე სტრუვეს, ედუარდ ბერნშტაინის, კარლ კაუცკის, მიხეილ ტუგან-ბარანოვსკის, ემილ ვანდერველდეს, ვლადიმერ ლენინის, პოლ ლაფარგის ნაშრომები, ასევე ცნობილი რუსი მეცნიერების (მაქსიმე კოვალევსკის, ევგენი ტარლეს და სხვ.) გამოკვლევები, უცხოელ მეცნიერთა შრომები. გარდა ცალკე გამოცემებისა (წიგნებისა და ბროშურებისა), ლიტერატურის სიაში მითითებულია რამდენიმე ჟურნალი, მათ შორის საზღვარგარეთ გამომაგალი (იხ.: ვ. გურული. იოსებ სტალინი. მასალები ბიოგრაფიისათვის. 1878-1907. თბილისი, 1998, გვ. 20-26).

თბილისის გუბერნიის ჟანდარმერიის სამმართველოს უტყუარი ცნობა ჰქონდა იმის შესახებ, რომ მეცადინეობის პროგრამა იოსებ ჯუღაშვილის მიერ იყო შედგენილი (შეკრებას, სადაც იოსებ ჯუღაშვილს მეცადინეობის პროგრამის შედგენა დაევადა, რუს სოციალ-დემოკრატთა შორის დანერგილი ჟანდარმერიის აგენტი ესწრებოდა), მაგრამ ჟანდარმერიას არ გააჩნდა პირადად იოსებ ჯუღაშვილის ხელით დაწერილი ტექსტი, რაც იოსებ ჯუღაშვილს თავის დაცვას გაუადვილებდა (იოსებ ჯუღაშვილი ხელნაწერის სახით სამხილს არ ტოვებდა. იგი არალეგალურ გაზეთში დასაბეჭდ მასალაც კი ან პირდაპირ თვითონ კარნახობდა ასოთამწყობს, ან რედაქციას სხვისი ხელით გადაწერილ ტექსტს უგზავნიდა). მთავარი მაინც ის იყო, რომ იოსებ ჯუღაშვილი არალეგალურად ცხოვრობდა, მისი შეპყრობა კი ჟანდარმერიას ძალზე უჭირდა.

თბილისის გუბერნიის ჟანდარმერიის სამმართველომ იოსებ ჯუღაშვილის მიერ შედგენილი მუშათა სოციალ-დემოკრატიული წრის მეცადინეობის პროგრამა, შესაბამისი წერილითურთ, შინაგან საქმეთა სამინისტროს პოლიციის დეპარტამენტს გადაუგზავნა. შექების მოლოდინში მყოფმა თბილისის გუბერნიის ჟანდარმერიის სამმართველოს უფროსმა მალე საიდუმლო წერილი მიიღო. პოლიციის დეპარტამენტი ითხოვდა: 1) პროგრამის შემდგენელი სასწრაფოდ შეიპყარით და დაჰკითხეთ, 2) თუ ეს უახლოეს ხანებში შეუძლებელია, დაადგინეთ, რა გზით შემოდიოდა თბილისში ამდენი აკრძალული წიგნი და ჟურნალი. ვერც ერთი დავალება თბილისის გუბერნიის ჟანდარმერიის სამმართველომ ვერ შეასრულა. სამმართველოს უფროსმა თავი ასე იმართლა: 1) იოსებ ჯუღაშვილი

ჟანდარმერიის ყველა აგენტს კარგად იცნობს, რის გამო ისედაც დაბალ კვალიფიკაციის აგენტები მის კვალს ვერ აგნებენო. 2) არალეგალური ლიტერატურა თბილისში ალბათ სხვადასხვა საფოსტო გზავნილებით (ამანათებით, ბანდეროლებით და სხვ.) შემოდის, რომლის გაჩხრეკის უფლება სპეციალური ნებართვის გარეშე ჩვენ არა გვაქვსო.

ეს იყო პირველი თავსატეხი, რომელიც იოსებ ჯუღაშვილმა პოლიციის დეპარტამენტსა და თბილისის გუბერნიის ჟანდარმერიის სამმართველოს გაუჩინა.

„ექვემდებარება რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას“ (ქართული სოციალ-დემოკრატიის იდეური და ორგანიზაციული განაგურება)

პლესხანოვ-ლენინის გეგმის მიხედვით ქართული სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის „მესამე დასის“ განადგურებისათვის აუცილებელი იყო თბილისსა და ბათუმში რუსი სოციალ-დემოკრატების იდეური ხელმძღვანელობით მოქმედი მუშათა სოციალ-დემოკრატიული ჯგუფებისა და წრეების გაერთიანება საერთო-საქალაქო ორგანიზაციებად – რსდმპ თბილისის კომიტეტად და რსდმპ ბათუმის კომიტეტად. ეს, ცხადია, შეარყევდა „მესამე დასის“, როგორც საერთო-ქართული სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის ავტორიტეტს. აუცილებელი იყო „მესამე დასის“ ბეჭდვითი ორგანოს – გაზეთ „კვალის“ მონოპოლიის შეზღუდვა და პლესხანოვ-ლენინის იდეურ პოზიციაზე მდგარი არალეგალური გაზეთის გამოცემა. მიუხედავად 1900-1901 წლებში თბილისში მიმდინარე მუდმივი რეპრესიებისა და დაპატიმრებებისა, იოსებ ჯუღაშვილმა ორივე დავალება ბრწყინვალედ შეასრულა. 1901 წლის სექტემბერში იოსებ ჯუღაშვილის ხელმძღვანელობით გამოვიდა არალეგალური გაზეთი „ბრძოლა“, ხოლო 1901 წლის ნოემბერში შეიქმნა თბილისის სოციალ-დემოკრატიული კომიტეტი, რომელიც 1901 წლის დეკემბრიდან რსდმპ თბილისის კომიტეტად გარდაიქმნა. ცოტა მოგვიანებით, ბათუმში გადასვლის შემდეგ, 1902 წლის გაზაფხულზე, იოსებ ჯუღაშვილის ხელმძღვანელობით შეიქმნა რსდმპ ბათუმის კომიტეტი. ამ სამმა მოვლენამ შოკში ჩააგდო „მესამე დასი“ და განსაკუთრებით მისი ლიდერი ნოე ჟორდანიას, რომელიც რსდმპ თბილისის კომიტეტის შექმნის დროს მეტეხის საპყრობილეში იმყოფებოდა. ნოე ჟორდანიას არც ძალავდა, რომ მან ვერ გაიგო, ვინ შექმნა რსდმპ თბილისის კომიტეტი, რა ძალა მოქმედებდა თბილისში. კიდევ უფრო დიდი მოულოდნელობა იყო ნოე ჟორდანიასათვის გაზეთ „ბრძოლის“ გამოსვლა, რომელიც აშკარად

ებოდა იმას, რის დამკვიდრებასაც ნოე ჟორდანია და მისი თანამებრძოლები 1892-1893 წლებიდან ცდილობდნენ.

იოსებ ჯულაშვილის გამარჯვება შემთხვევითი არ ყოფილა, იგი საგულდაგულოდ ემზადებოდა. 1901 წლისათვის იოსებ ჯულაშვილს აღარც სჭირდებოდა საქართველოში გადმოსახლებული რუსი სოციალ-დემოკრატების მხარდაჭერა. მას უკვე ქართველთაგან შეექმნა არალეგალურად მოქმედი ძლიერი ბირთვი. იოსებ ჯულაშვილის იმუამინდელი თანამებრძოლები იყვნენ: ვასილ ცაბაძე, სევერიან ჯულელი, სიმონ ჯულელი, ზაქარია ჩოდრიშვილი, მოსე შენგელია, პოლიკარპე მაჭარაძე, კალისტრატე გოგუა, გიორგი ნინუა, მიხეილ გურეშიძე და სხვები. იყვნენ რუსებიც (პეტრე სკორობოგატკო, სერგეი სტროსტენკო, ალექსი ნიკონოროვი, ლეონტი ზოლოტარევი, ნიკიფორე სემენოვი) და სომხებიც (გიორგი ყარაჯიანცია, ოვანეს უნანიანცი).

რსდმპ თბილისის კომიტეტმა დაიქვემდებარე ქალაქში რალეგალურად მოქმედი სოციალ-დემოკრატიული ჯგუფებიდა წრეები. იმ პერიოდისათვის თბილისელ მუშებში ყველაზე პოპულარული იყო გაზეთი „კვალი“. გაზეთ „ბრძოლის“ გამოცემით „კვალის“ მონოპოლია სერიოზულად შეირყა. მესამე დასი იზოლირებული აღმოჩნდა თბილისელი მუშებისაგან. ეს იოსებ ჯულაშვილის დიდი გამარჯვება იყო.

ყველაზე დიდი დარტყმა „მესამე დასისათვის“ მაინც გაზეთ „ბრძოლის“ გამოცემა იყო. გაზეთ „ბრძოლის“ პირველ ნომერს (1901 წლის სექტემბერი) სახელწოდების ქვეშ აქვს წარწერა: „პერიოდული გამოცემა რევოლუციონერ სოციალ-დემოკრატთა დასისა“. როგორც ვხედავთ, ქართულ სინამდვილეში არსებულ უკვე ერთ დასს – „მესამე დასს“ – იოსებ ჯულაშვილმა დაუპირისპირა ახალი დასი – „რევოლუციონერ სოციალ-დემოკრატთა დასი“. ე. ი. იოსებ ჯულაშვილი „მესამე დასს“ არც სოციალ-დემოკრატიულად თვლიდა და არც რევოლუციურად. გაზეთ „ბრძოლის“ მეორე და მესამე ნომერი (1901 წლის ნოემბერ-დეკემბერი) ერთად გამოვიდა. გაზეთის სახელწოდების ქვეშ არსებული წარწერა არ შეცვლილა. მალე გამოვიდა გაზეთ „ბრძოლის“ ცალკე დამატება. იგი დათარიღებულია 1901 წლის ნოემბერ-დეკემბრით. გაზეთს სახელწოდების ზემოთ აქვს წარწერა: „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია“. ე. ი. „ბრძოლა“ უკვე რსდმპ გაზეთი იყო. გაზეთ „ბრძოლის“ მეოთხე ნომერს, რომელიც 1902 წლის დეკემბერში გამოვიდა, სახელწოდების ზემოთ ისევ აქვს წარწერა: „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია“. სახელწოდების ქვემოთ დამატებული აქვს: „ორგანო ქართველ სოციალ-დემოკრატთა დასისა“.

მაშ, რაღას წარმოადგენდა „მესამე დასი“? არც იდეურად, არც ორგანიზაციულად იგი საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ მოძრაობას აღარ ხელმძღვანელობდა. ეს იყო „მესამე დასის“ ფაქტობრივი ლიკვიდაცია. იურიდიულად „მესამე დასის“ ლიკვიდაცია მოხდა 1903 წლის მარტში, როცა მან მონაწილეობა მიიღო პლესხანოვ-ლენინის გეგმით გათვალისწინებული რსდმპ კავკასიის კავშირის შექმნაში.

საერთო-ქართული სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის „მესამე დასის“ იდეური და ორგანიზაციული განადგურება და საქართველოში რუსულ სოციალ-დემოკრატიის (პლესხანოვ-ლენინის) გეგმის განხორციელება იყო პირველი დიდი გამარჯვება იოსებ ჯულაშვილის პოლიტიკურ ბიოგრაფიაში.

ქართული სოციალ-დემოკრატია იდეურად ძალზე ძლიერი იყო. გაზეთ „ბრძოლის“ გამოცემა სწორედ ქართული სოციალ-დემოკრატიის იდეურ განადგურებას ისახავდა მიზნად. იოსებ ჯულაშვილის მიზანს იმდენად ნოე ჟორდანიას შეხედულებათა კრიტიკა კი არ წარმოადგენდა, არამედ ის, რომ ქართველი მუშებისათვის დაემტკიცებინა ნოე ჟორდანიას შეხედულებათა დამღუპველობა. ამისათვის კი ღრმა და სერიოზული კრიტიკა იყო საჭირო. მუშათა აუდიტორიას ეს არც აინტერესებდა და ძალიანაც რომ მოენდომებინა, ვერც გაერკვეოდა, ვინ იყო მართალი ნოე ჟორდანიასა და იოსებ ჯულაშვილის პოლემიკაში. აქ მეცნიერულ არგუმენტაციაზე უფრო მომგებიანი დემაგოგია იყო. მთელი სოციალისტური მოძღვრება, მათ შორის სოციალ-დემოკრატიული იდეოლოგიაც, დემაგოგიის დიდი დოზით არის გაჯერებული. ევროპელი თუ რუსი სოციალისტები გულმხურვალე რევოლუციონერებად რომ ასაღებდნენ თავს, სინამდვილეში ძალზე იაფფასიანი დემაგოგები იყვნენ. ამ თვალსაზრისით იოსებ ჯულაშვილი მათი მოწაფე არ ყოფილა. იგი მასწავლებლებსებევრად აღემატებოდა. იოსებ ჯულაშვილთან შედარებით ის დემაგოგები საწყალ არსებებად გამოიყურებოდნენ.

გაზეთ „ბრძოლის“ პირველ ნომერში (1901 წლის სექტემბერი) დაბეჭდილი მოწინავე („რედაქციისაგან“) იოსებ ჯულაშვილის მიერ იყო დაწერილი. ეს პატარა წერილში იოსებ ჯულაშვილმა თავდაყირა დააყენა „მესამე დასისა“ და მისი ლიდერების, განსაკუთრებით ნოე ჟორდანიას ნააზრვეი. რასაც გაზეთი „კვალი“ წლების მანძილზე ჩასჩინებდა ქართველ მუშებს, იოსებ ჯულაშვილმა ერთი ხელის მოსმით გაატანა წყალს. „რედაქციისაგან“ დაწერილი იყო, ისეთი გამართული, კარგი ქართულით, რომლის მსგავსსაც ვერ იპოვით XX საუკუნის ქართველ პოლიტიკურ მოღვაწეთა ნაწერებში.

წერილის დასაწყისშივე იოსებ ჯუღაშვილი საკვებით უგულბელყოფს „მესამე დასის“ როლს საქართველოში სოციალ-დემოკრატიული იდეების გავრცელების საქმეში. ყველასათვის კარგად იყო ცნობილი, რომ ქართული სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის პირველი ყრილობა (კონფერენცია) გაიმართა 1892 წელს, ხოლო ორგანიზაციის პროგრამა მიიღეს მეორე ყრილობაზე 1893 წელს. 1893-1895 წლებში „მესამე დასის“ წევრებს – ნოე ჟორდანიას, სილიბისტრო ჯიბლაძეს და სხვებს რამდენიმე წერილი ჰქონდათ გამოქვეყნებული ჟურნალ „მოამბესა“ და გაზეთ „კვალში“. მიუხედავად ამისა, იოსებ ჯუღაშვილი სრულიად გარკვევით წერს: „საქართველოში სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობა ხნიერი არ არის, სულ რამდენიმე წელიწადია, რაც ის წარმოიშვა. დანამდვილებით რომ ითქვას, საძირკველი ამ მოძრაობისა მხოლოდ 1896 წელს ჩაიყარა“ (იხ.: იოსებ სტალინი. რედაქციისაგან. – ი. ბ. სტალინი. თხზულებანი. ტომი 1. 1901-1907. თბილისი, 1947, გვ. 3-4). 1896 წელს იოსებ ჯუღაშვილი იმიტომ უთითებს, რომ ამ წელს რუსეთიდან გადმოსახლებულმა სოციალ-დემოკრატებმა თბილისში პირველი არალეგალური სოციალ-დემოკრატიული წრეები და ჯგუფები შექმნეს. ასე რომ, „მესამე დასის“ მოღვაწეობა (საპროგრამო და პუბლიცისტური წერილები) საკვებით უარყოფილი იქნა.

„მესამე დასი“, მისი ლიდერი ნოე ჟორდანია, ასევე სილიბისტრო ჯიბლაძე, პეტრე გელეიშვილი, ვლადიმერ დარჩიაშვილი და სხვები სოციალ-დემოკრატიულ იდეებს ლეგალური გამოცემებით (გაზეთით, ჟურნალით), პირველ რიგში გაზეთ „კვალით“ ავრცელებდნენ. იოსებ ჯუღაშვილი სოციალ-დემოკრატიული იდეების გავრცელებას მხოლოდ არალეგალურ ჯგუფებსა და წრეებში მუშაობით (აგიტაციითა და პროპაგანდით) თვლიდა შესაძლებლად. სოციალ-დემოკრატთა ლეგალურ მუშაობას იგი აგდებით, ირონიით იხსენიებს: „ზოგიერთი გულუბრყვილო მკითხველის საყურადღებოდა საჭიროდ მიგვაჩნია ორიოდ სიტყვა ვთქვათ ლეგალურ გაზეთზე. ჩვენ დიდ შეცდომად ჩავთვლით, თუ რომელიმე მუშა ლეგალურ გაზეთს, რა პირობებითაც არ უნდა იყოს იგი გარემოცული, რა მიმართულებასაც არ უნდა ადგეს იგი, ჩასთვლის თავისი, მუშის, ინტერესების გამომხატველად“ (იქვე, გვ. 5). ცხადია, იოსებ ჯუღაშვილს, პირველ რიგში, გაზეთი „კვალი“ ჰქონდა მხედველობაში. ისევე „კვალის“ წინააღმდეგაა მიმართული იოსებ ჯუღაშვილის შემდეგი სიტყვები: „ამ პირობებში, რა თქმა უნდა, გაზეთი ვერ მოეწყო სასურველად, და მუშა ტყუილად დაუწყებს ძებნას მასში, თუნდაც სტრიქონთა შუაც, მისი საქმის შესახებ ცნობებს და სწორ შეხედულებას“ (იქვე, გვ. 5-6).

ნოე ჟორდანიას მიიჩნევდა, რომ „მესამე დასი“ უნდა ყოფილიყო დამოუკიდებელი საერთო-ქართული სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაცია, დამოუკიდებელი პროგრამით და ორგანიზაციით, ანუ მას არ უნდა ელიარებინა რსდმპ პროგრამა და წესდება და არ უნდა ქცეულიყო რსდმპ ადგილობრივ (რეგიონალურ) ორგანიზაციად. იოსებ ჯუღაშვილი სწორედ ამ უმთავრესს ებრძოდა „მესამე დასში“: „ქართული სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობა არ წარმოადგენს კერძო, მარტო ქართველ მუშათა მოძრაობლას საკუთარი პროგრამით. ის ხელისხელგადახვეულია მთელი რუსეთის მოძრაობასთან და, მაშასადამე, ექვემდებარება რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას“ (იქვე, გვ. 6). იოსებ ჯუღაშვილისათვის კარგად იყო ცნობილი ქართული სოციალ-დემოკრატიის („მესამე დასის“) და პირადად ნოე ჟორდანიას ევროპული ორიენტაცია. სწორედ ამიტომ იყო, რომ იგი ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ქართული სოციალ-დემოკრატია „ხელისხელგადახვეულია მთელი რუსეთის მოძრაობასთან და, მაშასადამე, ექვემდებარება რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას“ (იქვე, გვ. 6).

და ბოლოს. ნოე ჟორდანიას წინააღმდეგი იყო რევოლუციისა და სისხლის ღვრისა. დასავლეთ ევროპის სოციალ-დემოკრატიის მსგავსად იგი სოციალიზმის დამყარებას მშვიდობიან დემოკრატიულ პროცესებს უკავშირებდა, ხაზს არ უსვამდა მუშათა კლასის განსაკუთრებულ მისიას. სწორედ ასეთი შეხედულების გაქარწყლებას ისახავდა მიზნად იოსებ ჯუღაშვილი: „მეტად მიგვაჩნია იმაზე ლაპარაკი, რომ რუსეთშიც, და საზოგადოდ ყველგან, მხოლოდ რევოლუციური პროლეტარიატი არის ისტორიისაგან ამორჩეული როგორც განმათავისუფლებელი კაცობრიობისა და ქვეყნად ბედნიერების დამამკვიდრებელი“ (იქვე, გვ. 7). იოსებ ჯუღაშვილი ისევ და ისევ ნოე ჟორდანიას მიერ ბურჟუაზიის პროგრესული როლის შესახებ ადრე გამოთქმული შეხედულების საწინააღმდეგოდ აღნიშნავს, რომ სოციალ-დემოკრატია ვერ დაუშვებს „ბურჟუაზიასთან კავშირ-კომპრომისებს“. „ბრძოლის“ მოწინავე მუშებს ასე აფრთხილებს: „არ უნდა დავივიწყოთ სოციალ-დემოკრატიული პრინციპები და რევოლუციური საშუალება ბრძოლისა“ (იქვე, გვ. 8). მოწინავეში აღნიშნულია, რომ „ბრძოლა“ თავის მისიად მიიჩნევს: „თავის დროზე მოუწოდოს ქართველ მუშას ბრძოლის ველზე“ (იქვე, გვ. 9).

ნოე ჟორდანიას მიხვდა, რომ იგი კვლავ დინების საწინააღმდეგოდ მოძრაობდა – „მესამე დასი“ განწირული ჩანდა. იოსებ ჯუღაშვილი წალეკვით ემუქრებოდა ყველაფერს, რასაც ნოე ჟორდანიას და მისი თანამოაზრეები ქართულ სინამდვილეში ნერგავდნენ. ძალა აშკარად იოსებ ჯუღაშვილის მხარეზე იყო. ნოე

ქორდანი იმასაც მიხვდა, რომ გაზეთ „ბრძოლის“ შემდეგი ნომრები მას ახალ სიურპრიზებს შესთავაზებდა, იოსებ ჯუღაშვილი დიდ თამაშს იწყებდა და მიღწეულით არ დაკმაყოფილდებოდა. ნოე ქორდანი მიხვდა, რომ მას ორი გზა რჩებოდა: პირველი. „მესამე დასის“ იდეური (საპროგრამო) და ორგანიზაციული პრინციპების დაცვა და მოახლოებული აღსასრულის ღირსეულად დახვედრა, რაც ქართულ სოციალ-დემოკრატიაში იოსებ ჯუღაშვილის უპირობო გაპირველკაცებას ნიშნავდა. მეორე. „მესამე დასი“ რეალობას უნდა შეგუებოდა და პლექსანოვ-ლენინის გეგმის თანახმად, რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ნაწილი გამხდარიყო. თუ რუსული სოციალ-დემოკრატიის ლიდერები (გიორგი პლექსანოვი, ვლადიმერ ლენინი) ნოე ქორდანის ასეთ გადაწყვეტილებას დაუფასებდნენ, მაშინ ამ უკანასკნელს კიდევ რჩებოდა შანსი, არ დაეშვა ქართულ სოციალ-დემოკრატიაში იოსებ ჯუღაშვილის გაპირველკაცება. ნოე ქორდანი ამ მეორე გზა აირჩია. ასე დაიწყო იოსებ ჯუღაშვილისა და ნოე ქორდანის დაპირისპირების ახალი ეტაპი, რომელიც 1917 წლამდე გაგრძელდა. ეს დაპირისპირება ცვალებადი წარმატებით მიმდინარეობდა და საბოლოოდ იოსებ ჯუღაშვილის გამარჯვებით დასრულდა.

გაზეთ „ბრძოლის“ მორიგმა ნომერმა (მე-2 და მე-3 ნომრები ერთად გამოვიდა), რომელსაც გამოსვლის თარიღად 1901 წლის ნოემბერ-დეკემბერი უზის, კიდევ ერთი ძლიერი დარტყმა მიაყენა „მესამე დასს“. ამ ნომერში დაიბეჭდა იოსებ ჯუღაშვილის წერილი „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტია და მისი უახლოესი ამოცანები“. წერილში იოსებ ჯუღაშვილმა მოლიანად უარყო „მესამე დასის“, კერძოდ, მისი ლიდერების (ნოე ქორდანი, სილიბისტრო ჯიბლაძე და სხვ.) შეხედულება ისეთ უმნიშვნელოვანეს საკითხებზე, როგორიც იყო: სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობის მიზანი, მიზნის მიღწევის სტრატეგია და ტაქტიკა, პოლიტიკური პარტიის ორგანიზაციული სტრუქტურა, პოლიტიკური პარტიის მიზანი, მუშათა კლასის მისია, კლასობრივი (სოციალური) ბრძოლის შინაარსი და ფორმები (იხ.: იოსებ სტალინი. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტია და მისი უახლოესი ამოცანები. – ი. ბ. სტალინი. თხზულებანი. ტომი 1. 1901-1907. თბილისი, 1947, გვ. 11-31).

იოსებ ჯუღაშვილის შეხედულებები მოკლედ შეიძლება ასე ჩამოვაყალიბოთ:

პირველი. სოციალ-დემოკრატიის საბოლოო მიზანია რევოლუციის გზით მოსპოს ბურჟუაზიული წყობილება და დაამყაროს სოციალიზმი.

მეორე. რევოლუციის გზით ბურჟუაზიული წყობილების მოსპობა უნდა განახორციელოს მუშათა კლასმა (პროლეტარიატმა).

მესამე. მუშათა კლასი რევოლუციისათვის იდეურად და ორგანიზაციულად უნდა მოამზადოს სოციალ-დემოკრატია.

მეოთხე. რევოლუციის განსახორციელებლად აუცილებელია ღრმად კონსპირირებული, იატაკქვეშა, საიდუმლო სექტის პრინციპზე აგებული პოლიტიკური პარტია.

მეხუთე. მუშათა კლასი უნდა აწარმოებდეს ბრძოლას პოლიტიკური ძალაუფლების დაპყრობისათვის და რეფორმების გზით ეკონომიკური მდგომარების გაუმჯობესებისათვის. სანამ მუშათა კლასი პოლიტიკური პარტიის წინამძღოლობით არ დაამხობს ბურჟუაზიულ წყობილებას და არ დაიპყრობს პოლიტიკურ ძალაუფლებას, იგი ადამიანურ ცხოვრებას ვერ ეღივება.

მეექვსე. პოლიტიკური ძალაუფლების დაპყრობისათვის რევოლუციურ ბრძოლაში მუშათა კლასის მოკავშირეა გლეხობა, წვრილი ბურჟუაზია, ასევე რუსეთის იმპერიაში მცხოვრები ჩაგრული ერები.

მეშვიდე. რუსეთის მუშათა კლასის და მისი პოლიტიკური პარტიის უახლოესი ამოცანაა მონარქიული წყობილების (თვითმპყრობელობის) დამხობა და დემოკრატიული წყობილების დამყარება, ესაა გზა სოციალისტური წყობილებისაკენ.

იოსებ ჯუღაშვილის „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტია და მისი უახლოესი ამოცანების“ მნიშვნელობა ამით არ ამოიწურება. ამ ნაშრომს იმაზე გაცილებით დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, ვიდრე „მესამე დასის“ და მისი ლიდერის ნოე ჟორდანიას დასამარება. იმხანად რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ლიდერები (გიორგი პლესხანოვი, ვლადიმერ ლენინი, იული მარტოვი და სხვ.) ცდილობდნენ განესაზღვრათ რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის მიზნები და ამოცანები, რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის როლი და ადგილი სოციალიზმისათვის ბრძოლაში, სოციალიზმისათვის ბრძოლის ეტაპები, მუშათა კლასის ბრძოლის ფორმები, პოლიტიკური პარტიის იდეური პლატფორმა და ორგანიზაციული სტრუქტურა და ა. შ. მიმდინარეობდა გაუთავებელი, უაზრო და არაფრის მომტანი პოლემიკა. სულ უფრო ცხადი ხდებოდა, რომ რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ლიდერები შორს იყვნენ მიზნისაგან. ასეთ ვითარებაში იბეჭდება იოსებ ჯუღაშვილის ნაშრომი, რომელშიც ავტორმა არა მუშათა კლასს, არამედ რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ლიდერებს გასაგები ენით, ლოგიკური თანმიმდევრობით და მარტივად აუხსნა მათთვის ძალზე რთული საკითხები. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ლიდერები იმდენად უსუსურები იყვნენ, რომ ერთ-ერთმა მათგანმა 2 ვლადიმერ ლენინმა – 1902 წელს დაწერილ ნაშრომში „რა ვაკეთოთ?“ ყველაფერი

ისევ თავდაყირა დააყენა. ის, რაც იოსებ ჯუღაშვილმა ლოგიკური თანმიმდევრობით და მარტივად ახსნა, ვლადიმერ ლენინმა ისე არიგ-დარია, რომ თავისა და ბოლოს გარჩევა ჭირდა.

ნოე ჟორდანიას ცხადად უნდა ეგრძნო (და ალბათ იგრძნო კიდევც), რომ ნაშრომით „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტია და მისი უახლოესი ამოცანები“ იოსებ ჯუღაშვილი არა მარტო საქართველოს სოციალ-დემოკრატიაში გაპირველკაცდა, არამედ რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ლიდერთა შორისაც დაიკავა ადგილი. ამან დააჩქარა ნოე ჟორდანიას გადაწყვეტილება პლესანოვ-ლენინის შეთანხმების შესახებ. ნოე ჟორდანია ჩქარობდა: რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ლიდერთა შორის იოსებ ჯუღაშვილის დამკვიდრება მისი პოლიტიკური კარიერის დასასრულს ნიშნავდა. ჯერ კიდევ რჩებოდა შანსი. საქმე იმაში იყო, რომ 1901-1903 წლებში რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ლიდერები სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის შექმნისათვის დიდ მუშაობას აწარმოებდნენ. რსდმპ II ყრილობას უნდა მიეღო პარტიის წესდება და პროგრამა. ეს იმას ნიშნავდა, რომ უნდა გადაწყვეტილიყო „მესამე დასის“ ბედი. იოსებ ჯუღაშვილის აქტიური მხარდაჭერით დაიმედებული გიორი პლესანოვი და ვლადიმერ ლენინი არ დაუშვებდნენ ქართული სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის – „მესამე დასის“ – რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიაში ავტონომიური უფლებებით შესვლას. ნოე ჟორდანია დათანხმდა, რომ რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიაში ადგილობრივი (რეგიონალური) ორგანიზაციის უფლებით შევიდოდა რსდმპ თბილისისა და რსდმპ ბათუმის კომიტეტი. თავისი პოზიცია ნოე ჟორდანიამ ოფიციალურად დაადასტურა რსდმპ კავკასიის კავშირის I ყრილობაზე (1903 წლის მარტი). ამიერიდან „მესამე დასი“ და გაზეთი „კვალი“ აღარ განსაზღვრავდა ქართული სოციალ-დემოკრატიის სახეს. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ლიდერთათვის ქართული სოციალ-დემოკრატია იოსებ ჯუღაშვილი და გაზეთ „ბრძოლის“ ბანაკი იყო.

ნოე ჟორდანიას იდეური კაპიტულაცია საკმარისი არ აღმოჩნდა რსდმპ II ყრილობის დელეგატის მანდატის მისაღებად. რსდმპ კავკასიის კავშირმა იოსებ ჯუღაშვილის წყალობით ნოე ჟორდანია ყრილობის დელეგატად არ აირჩია. ყრილობის დელეგატი ვერც იოსებ ჯუღაშვილი გახდა. იგი დელეგატთა არჩევნების დროს საპყრობილეში იმყოფებოდა. შემთხვევის წყალობით ემიგრაციაში მყოფი ნოე ჟორდანია 1903 წელს რსდმპ II ყრილობის მუშაობას მაინც დაესწრო სათათბირო ხმით.

„განურჩევლად ეროვნებისა“
(ქართული ეროვნული მოძრაობის შეფასება)

იოსებ ჯუღაშვილს გარკვეულ უხერხულობას უქმნიდა ის, რომ ნოე ჟორდანიას რსდმპ II ყრილობის დელეგატი იყო. კიდევ უფრო დიდ უხერხულობას უქმნიდა ის, რომ ნოე ჟორდანიას ყრილობაზე მაინც ქართული სოციალ-დემოკრატიის ლიდერად მიიღეს. ასეთ წარუმატებლობებს იოსებ ჯუღაშვილი არ უშინდებოდა. 1904 წლის 5 იანვარს იოსებ ჯუღაშვილი აღმოსავლეთი ციმბირის გადასახლებიდან გამოიქცა და იმავე წლის გაზაფხულზე ბაქოს გავლით თბილისში დაბრუნდა. ვითარება თბილისში იოსებ ჯუღაშვილის საზიანოდ შეცვლილიყო.

რსდმპ II ყრილობაზე (1903 წლის ივლის-აგვისტო) რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტია კი შეიქმნა (წესდება და პროგრამა მიიღეს, ხელმძღვანელი ორგანოები აირჩიეს), მაგრამ იმთავითვე პარტია ორ ფრაქციად – მენშევიკებად (უმცირესობად) და ბოლშევიკებად (უმრავლესობად) აღმოჩნდა გათიშული. ეს გათიშვა განსაკუთრებით გაძლიერდა ყრილობის შემდეგ. მენშევიკების ლიდერი გიორგი პლესხანოვი იყო, ბოლშევიკებისა – ვლადიმერ ლენინი. დაიწყო მწვავე ფრაქციული ბრძოლები. ქართული სოციალ-დემოკრატიის პრინციპებს, რომელიც ნოე ჟორდანიამ და მისმა თანამოაზრეებმა „მესამე დასის“ პროგრამაში ჩამოაყალიბეს (1892-1893 წწ.) და 1893-1897 წლებში განავითარეს, მთლიანად უარყოფდა ბოლშევიზმი. რაც შეეხება მენშევიზმს ეროვნულ საკითხში და ეროვნულ სოციალ-დემოკრატებთან, იგი დამოკიდებულებაში არაფრით განსხვავდებოდა ბოლშევიზმიდან, მაგრამ ზოგიერთ სტრატეგიულ და ტაქტიკურ საკითხში მცირე თანხვედრა ჰქონდა ქართულ სოციალ-დემოკრატებსთან. ამის გამო ნოე ჟორდანიამ რსდმპ II ყრილობაზე მენშევიკებს დაუჭირა მხარი და ყრილობის შემდეგ მენშევიზმის ერთ-ერთ ყველაზე ცნობილ თეორეტიკოსად მოგვევლინა. რსდმპ II ყრილობაზე ცხადი გახდა, რომ ბოლშევიზმი იმ სტრატეგიასა და ტაქტიკას იზიარებდა, რომელიც იოსებ ჯუღაშვილმა ჯერ კიდევ 1901 წელს ჩამოაყალიბა თავის ნაშრომში „რუსეთის სოციალ-დემოკრატია და მისი უახლოესი ამოცანები“. ცხადია, იოსებ ჯუღაშვილი ბოლშევიკებს მიემხრო და ყრილობის შემდეგ ბოლშევიზმის ერთ-ერთ ყველაზე გამოჩენილ თეორეტიკოსად მოგვევლინა. ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ ნოე ჟორდანიას და იოსებ ჯუღაშვილი ისევ ბარიკადის სხვადასხვა მხარეს აღმოჩნდნენ.

1904 წლის გაზაფხულზე თბილისში დაბრუნების შემდეგ გაირკვა, რომ თბილისში და საერთოდ მთელ საქართველოში მენშევიზმს გაცილებით ბევრი მომხრე ჰყავდა, ვიდრე ბოლშევიზმს. იოსებ ჯუღაშვილს თბილისში აღარ დახვედრია მისი ორი ყველაზე ცნობილი მოწინააღმდეგე ნოე ჟორდანიას (ემიგრაციაში დარჩა) და სილიბისტრო ჯიბლაძე (ციმბირში გადასახლებაში იმყოფებოდა), 1904 წლის მეხუთე ნომრიდან ხელისუფლებას დაეხურა გაზეთი „კვალი“. იოსებ ჯუღაშვილს თბილისში აღარ დახვდა მისი უახლოესი თანამებრძოლი, გაზეთ „ბრძოლის“ გამომცემის ერთ-ერთი ორგანიზატორი ვლადიმერ (ლადო) კეცხოველი. იგი 1903 წელს მეტეხის საპყრობილეში მოკლეს. ქართველ მენშევიკთაგან საქართველოში იოსებ ჯუღაშვილის ყველაზე სერიოზული ოპონენტები იყვნენ ნოე ჟორდანიას უახლოესი თანამოაზრეები ისიდორე რამიშვილი და ნიკოლოზ (კარლო) ჩხეიძე, ასევე შედარებით ახალგაზრდა ირაკლი წერეთელი (გიორგი წერეთლის ვაჟი), რომელიც „კვალის“ ბოლო რედაქტორი იყო.

ემიგრაციაში მყოფი ნოე ჟორდანიას ძალზე დაუახლოვდა გიორგი პლესხანოვს და მალე მენშევიკთა ელიტაში მოხვდა. ქართულ სოციალ-დემოკრატიაში გაპირველკაცება იოსებ ჯუღაშვილისათვის უკვე აღარაფერს ნიშნავდა. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ფრაქციების (ბოლშევიზმისა და მენშევიზმის) გაერთიანებისათვის დაწყებული მოძრაობა რომ წარმატებით დასრულდებოდა, გიორგი პლესხანოვი მთელი ძალებით ეცდებოდა ნოე ჟორდანიას პარტიის ხელმძღვანელობაში დატოვებას. ეს იოსებ ჯუღაშვილისათვის კატასტროფის ტოლფასი იქნებოდა. შექმნილი ვითარების ანალიზის შედეგად იოსებ ჯუღაშვილმა შემდეგი დასკვნები გააკეთა:

პირველი. საქართველოში მენშევიკებსა და ბოლშევიკებს შორის მიმდინარე ფრაქციული ბრძოლებში მონაწილეობა მას არაფერს მოუტანდა. საბოლოოდ ვითარება ქართულ სოციალ-დემოკრატიაში იმაზე იქნებოდა დამოკიდებული, თუ როგორ დასრულდებოდა ფრაქციული ბრძოლა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიის ხელმძღვანელობაში, როგორ მორიგდებოდნენ, ან თუ მორიგდებოდნენ საერთოდ მენშევიკები და ბოლშევიკები. საქართველოში მყოფი იოსებ ჯუღაშვილი ამ შემთხვევაში მოვლენათა განვითარებაზე გავლენას ვერ მოახდენდა.

მეორე. იოსებ ჯუღაშვილს აუცილებლად უნდა დაეკავებინა ადგილი რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიის ბოლშევიკური ფრაქციის

ხელმძღვანელობაში და აქედან ემართა ვითარება საქართველოში, არ დაეშვა ნოე ჟორდანიას თანამოაზრეთა გაბატონება საქართველოს სოციალ-დემოკრატიაში.

მესამე. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ფრაქციების გაერთიანების შემთხვევაში არ დაეშვა ნოე ჟორდანიას დარჩენა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ხელმძღვანელობაში.

ყოველივე ეს ადვილი მისაღწევი არ იყო. საჭირო იყო რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ბოლშევიკური ფრაქციის ლიდერის ვლადიმერ ლენინის ყურადღების მიპყრობა.

იოსებ ჯუღაშვილთან შედარებით პრივილეგირებულ მდგომარეობაში მყოფი ნოე ჟორდანიაც არ იყო დამშვიდებული. მისი სიმპათიები ეროვნული სოციალ-დემოკრატიის მიმართ და მისი შესედულებანი ეროვნულ საკითხზე კარგად იყო ცნობილი. მართალია, ნოე ჟორდანიამ 1903 წელს რსდმპ კავკასიის კავშირის I ყრილობაზე (1903 წლის მარტი) და რსდმპ II ყრილობაზე (1903 წლის ივლის-აგვისტო) რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის შექმნის საკითხში პლესხანოვ-ლენინის გეგმის სასარგებლოდ უკან დაიხია, მაგრამ ეს არ იყო საკმარისი. „ძველი ცოდვები“ მისთვის შეიძლებოდა ყოველ წუთს გაეხსენებინათ. საჭირო იყო რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის მენშევიკური ფრაქციის ლიდერის გიორგი პლესხანოვის ყურადღების მიპყრობა.

იოსებ ჯუღაშვილი და ნოე ჟორდანია ერთი და იგივე პრობლემის წინაშე აღმოჩნდნენ. დაუძინებელმა იდეურმა მტრებმა გადაწყვეტილება ერთნაირი მიიღეს: ქართული ეროვნული მოძრაობა, მისი პროგრამა და გამომჩენილი მოღვაწეები უნდა დაეგმოთ.

1904 წელს ნოე ჟორდანია წერს ნაშრომს „ქართველი ნაციონალისტები“, ხოლო იოსებ ჯუღაშვილმა – „როგორ ესმის სოციალ-დემოკრატია ნაციონალური საკითხი“. ნოე ჟორდანიას ნაშრომი ლეგალურად ქუენევაში დაიბეჭდა ბროშურის სახით, იოსებ ჯუღაშვილისა – თბილისში არალეგალურად გამომავალ „პროლეტარიატის ბრძოლის“ მეშვიდე ნომერში (1904 წლის სექტემბერი). ამ ნაშრომების წაკითხვისას თვალშისაცემი ხდება თითქოსდა მოულოდნელი რამ: ქართული ეროვნული მოძრაობისადმი ნიჰილისტური დამოკიდულებით, კოსმოპოლიტიზმის ძლიერი გავლენით ორი იდეურად შეურიგებელი მოწინააღმდეგის ნაშრომი, ერთი ქუენევაში დაწერილი, მეორე – თბილისში, როგორც საერთო იდეური მიმართულებით, ისე ზოგიერთი კონკრეტული მოვლენის შეფასებით ორი წვეთი წყალივით ჰგავს ერთმანეთს (შეადარე: ნოე ჟორდანია. ქართველი ნაციონალისტები. – ნოე ჟორდანია. რჩეული ნაწერები. თბილისი, 1990,

გვ. 1-38; იოსებ სტალინი. როგორ ესმის სოციალ-დემოკრატობა ნაციონალური საკითხი. – ი. ბ. სტალინი. თხზულებანი. ტომი 1. 1901-1907. თბილისი, 1947, გვ. 32-54).

ორივე ნაშრომი უხვადაა შეზავებული კოსმოპოლიტიზმით, ორივე ნაშრომში ქართული ეროვნული მოძრაობა სოციალიზმისათვის ბრძოლის შემაფერხებელ მოვლენად არის წარმოდგენილი, ორივე ნაშრომში გატარებულია აზრი იმის შესახებ, რომ სოციალიზმის დამყარების შემდეგ რუსეთის იმპერიაში ეროვნული საკითხი თავისთავად გადაიჭრებოდა.

რუსეთის სოციალ-დემოკრატობის ელიტაში დამკვიდრების სურვილი იოსებ ჯუღაშვილსა და ნოე ჟორდანიას ერთნაირად ძლიერი ჰქონდათ. მიუხედავად ამისა, ნოე ჟორდანიას უფრო თავშეკავებული ჩანდა (რუსეთის სოციალ-დემოკრატობის ელიტაში ადგილი უკვე მოპოვებული ჰქონდა), იოსებ ჯუღაშვილი გაცილებით დაუნდობელი იყო ქართული ეროვნული მოძრაობის შეფასებისას (მას რუსეთის სოციალ-დემოკრატობის ელიტაში ადგილი მოსაპოვებელი ჰქონდა). იოსებ ჯუღაშვილი არავის და არაფერს არ ინდობდა. ერთადერთი, ვინც დაინდო და ნაშრომში არც კარგად და არც ცუდად არ მოიხსენია, ილია ჭავჭავაძე იყო. თუმცა ყველასათვის ცხადი იყო: კრიტიკა პირველ რიგში ილია ჭავჭავაძეს ეხებოდა. იოსებ ჯუღაშვილმა სიცოცხლის ბოლომდე შეინარჩუნა ერთი თვისება: იყო სიწმინდეები (შეიძლება ძალიან ცოტა), რომელსაც იოსებ ჯუღაშვილი არ წაბილწავდა, თუნდაც მისთვის სიწმინდის წაბილწვა პოლიტიკურად მომგებიანი ყოფილიყო. ილია ერთ-ერთი ასეთი სიწმინდე იყო.

იოსებ ჯუღაშვილმა მისთვის დამახასიათებელი დაუნდობლობით პირდაპირ მიწასთან გაასწორა ქართული ეროვნული მოძრაობა დაწყებული XIX საუკუნის დამდეგიდან XX საუკუნის დამდეგამდე. მისი აზრით, ქართულმა ეროვნულმა მოძრაობამ ერთი საუკუნის მანძილზე სამი ეტაპი განვლო:

პირველი. თავადაზნაურული ანუ ფეოდალურ-მონარქიული ანუ ბატონყმურ-მონარქიული ნაციონალური საკითხი (აქ თავსდებოდა ყველაფერი: XIX საუკუნის დამდეგის ეროვნული აჯანყებანი, 1832 წლის შეთქმულება და XIX საუკუნის 60-90-იანი წლების ეროვნული მოძრაობა).

მეორე. ბურჟუაზიული ნაციონალური საკითხი (აქ თავდებოდა არჩილ ჯორჯაძის მიერ 1903 წელს პარიზში გამოცემულ გაზეთ „საქართველოს“ გარშემო შემოკრებილი ეროვნულ მოღვაწეთა დასი, რომელთაც შემდგომში (1901 წ.) საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტია დაარსეს. ამ დასში შედიოდნენ მომავალი ეროვნულ დემოკრატებიც).

მესამე. პროლეტარული ნაციონალური საკითხი (აქ იგულისხმებოდა ნაციონალური საკითხის ისეთი გაგება, როგორსაც რუსეთის სოციალ-დემოკრატია და პირადად იოსებ ჯუღაშვილი ამკვიდრებდა საქართველოში XIX საუკუნის მიწურულიდან და XX საუკუნის დამდეგიდან) (იხ.: იოსებ სტალინი. როგორ ესმის სოციალ-დემოკრატობას ნაციონალური საკითხი? – ი. ბ. სტალინი. თხზულებანი. ტომი 1. 1901-1907. თბილისი, 1947, გვ. 32-35).

მაინც რას წარმოადგენდა პროლეტარული ნაციონალური საკითხი? იოსებ ჯუღაშვილი მიიჩნევდა, რომ პროლეტარული ნაციონალური საკითხი გულისხმობს შემდეგ პრინციპულ დებულებებს:

1. „მიზანი ყოველივე ბრძოლისა – გამარჯვებაა. პროლეტარიატის გამარჯვებისათვის კი საჭიროა ყველა მუშის შეერთება, განურჩევლად ეროვნებისა. ცხადია, ნაციონალური კედლების დანგრევა და მჭიდროდ შეკავშირება რუსი, ქართველი, სომეხი, პოლონელი, ებრაელი და სხვა პროლეტარებისა – რუსეთის პროლეტარიატის გამარჯვების აუცილებელი პირობაა“.

2. „თავისთავად აღებულს ეგრეთწოდებულ „ნაციონალურ ინტერესებს“ და „ნაციონალურ მოთხოვნებს“ განსაკუთრებული ფასი არა აქვს, რომ ეს „ინტერესები“ და „მოთხოვნები ყურადღების ღირსია მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც ისინი წინ სწევენ, ან შეუძლიათ წინ წასწიონ პროლეტარიატის კლასობრივი თვითშეგნება, მისი კლასობრივი განვითარება“.

3. „ერებს ეძლევათ, უფლება თავიანთი სურვილების თანახმად, მოაწიონ თავიანთი ნაციონალური საქმეები. ჩვენ (ე. ი. სოციალ-დემოკრატები – ვ. გ.) ვაღიარებთ ვართ შევეცადოთ, რომ ერთა სურვილები ნამდვილად სოციალ-დემოკრატიული იყოს, რომ ეს სურვილები პროლეტარიატის კლასობრივი ინტერესებიდან გამომდინარეობდეს“.

4. „არავითარი „ნაციონალური სული“ არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს. და თუ ეს ასეა, თუ არავითარი „ნაციონალური სული“ არ არსებობს, თავისთავად ცხადია, რომ ყოველივე დაცვა იმისი, რაც არ არსებობს, ლოგიკური სისულელეა“ (იოსებ სტალინი. როგორ ესმის სოციალ-დემოკრატობას ნაციონალური საკითხი?“ – ი. ბ. სტალინი. თხზულებანი. ტომი 1. 1901-1907. თბილისი, 1947, გვ. 35, 42, 51-52).

იოსებ ჯუღაშვილს იმედი არც ჰქონია, რომ ან ეროვნული მოძრაობის ძველი თაობის წარმომადგენლებს, ან სოციალისტ-ფედერალისტებს, ან ეროვნულ დემოკრატებს, ან პირადად არჩილ ჯორჯაძეს რამეში დაითანხმებდა. სამაგიეროდ, მან კარგად იცოდა, რომ მის წერილს „როგორ ესმის სოციალ-დემოკრატობას

ნაციონალური საკითხი“ ეროვნული ძალების დიდი პროტესტი მოჰყვებოდა. ატეხილი ხმაური კი იოსებ ჯუღაშვილის წისკვილზე ასხამდა წყალს. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ორივე ფრაქციის (ბოლშევიკებისა და მენშევიკების) ლიდერებს საქართველოში აგენტურის კარგად ორგანიზებული ქსელი ჰქონდათ და დაწვრილებით ინფორმაციას იღებდნენ ამ მიმდინარე ამბების შესახებ.

„ლენინი ნამდვილად მთის არწივია“

(რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ელიტაში დამკვიდრების ერთი ცდა)

იოსებ ჯუღაშვილი ვლადიმერ ლენინთან აგენტურის მიერ მიტანილი ცნობების იმედად ვერ იქნებოდა. იოსებ ჯუღაშვილს სწრაფად უნდა ემოქმედა. 1904 წლის სექტემბერ-ოქტომბერში იოსებ ჯუღაშვილი, რომელიც მაშინ ქუთაისში ცხოვრობდა, გერმანიაში მოქმედ ბოლშევიკურ ცენტრს უგზავნის წერილს. წერილი ისეთი შინაარსისა იყო, რომ იგი აუცილებლად უნდა მოხვედრილიყო ემიგრაციაში მყოფ ბოლშევიკთა ლიდერთან ვლადიმერ ლენინთან. ამ წერილით იოსებ ჯუღაშვილმა დაიწყო დიდი პოლიტიკური თამაში, რომლის მიზანი იყო, ვლადიმერ ლენინის გულის მოგება, მასთან დაახლოება. ამ პერიოდისათვის გიორგი პლესხანოვისა და ვლადიმერ ლენინის ურთიერთობა უკიდურესად იყო გამწვავებული. ეს კარგად იცოდა იოსებ ჯუღაშვილმა. დახასიათება, რომელსაც იოსებ ჯუღაშვილი გიორგი პლესხანოვს აძლევდა, აუცილებლად მოეწონებოდა ვლადიმერ ლენინს: „წავიკითხე პლესხანოვის სტატიები, რომლებშიც იგი არჩევს წიგნს (ვ. ლენინის წიგნს – ვ.). „რა ვაკეთოთ?“ ეს კაცი ან მთლად შეშლილია, არ მას სიძულვილი და მტრობა ალაპარაკებს. ვფიქრობ, აქ ერთიცა და მეორეც“ (იოსებ სტალინი. „წერილი ქუთაისიდან“. – ი. ბ. სტალინი. თხზულებანი. ტომი 1. 1901-1907. თბილისი, 1947, გვ. 56). შემდეგ იოსებ ჯუღაშვილი საქებარ სიტყვებს არ იშურებს სოციალიზმის თეორიაში ვლადიმერ ლენინის მიერ შეტანილი წვლილის დასახასიათებლად. წერილში ვხვდებით ასეთ გამონათქვამებს: „დენინი ნამდვილი მთის არწივია“, „ლენინმა შექმნა თეორიული ბაზისი“, „ამაშია ლენინური იდეის მნიშვნელობა“, „ლენინური“, „ისე ნათლად, როგორც ლენინს“ (იქვე, გვ. 57).

პირველ წერილს 1904 წლის ოქტომბერში იოსებ ჯუღაშვილმა მეორე მიაყოლა. ეს წერილიც ქუთაისშია დაწერილი. წერილის მიზანი იგივე იყო, შინაარსიც დაახლოებით იგივე – გიორგი პლესხანოვის დამცირება და ვლადიმერ ლენინის განდიდება: „პლესხანოვის თეორიული ომი ლენინის წინააღმდეგ წმინდა

წელის დონკისოტობაა, ქარის წისკვილებთან ომია, ვინაიდან ლენინი თავის წიგნში (იგულისხმება ვ. ლენინის წიგნი „რა ვაკეთოთ?“ – ვ. გ.) უაღრესად თანამიმდევრულად იცავს კ. მარქსის დებულებას შეგნების წარმოშობის შესახებ. ხოლო პლენარის ომი ტაქტიკის საკითხებზე მთლად აბდაუბდა“ (იოსებ სტალინი. წერილი ქუთაისიდან. – ი. ბ. სტალინი. თხზულებანი. ტომი 1. 1901-1907. თბილისი, 1947, გვ. 59).

მეორე წერილში იოსებ ჯუღაშვილი უკვე ნოე ჟორდანიას შეხედულებებსაც შეეხო და ოსტატურად ჩააყენა საქმის კურსში ვლადიმერ ლენინი: „კოსტროვმა (ნოე ჟორდანიას პარტიული ფსევდონიმია – ვ. გ.) გამოგვიგზავნა კიდევ ერთი წერილი, სადაც ლაპარაკობს სულსა და მატერიაზე (მგონია, ლაპარაკობს ჩითის მატერიაზე). ამ ვირს კიდევ არ ესმის, რომ მის წინაშე გაზეთ „კვალის“ აუიდტორიაა“ (იქვე, გვ. 60).

ბოლშევიზმისა და მენშევიზმის ლიდერთა შორის მეტად მწვავე პოლემიკა მიმდინარეობდა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წესდების პირველი პარაგრაფის ირგვლივ. ეს პარაგრაფი არკვევდა უმნიშვნელოვანეს საკითხს – ვინ შეიძლებოდა ყოფილიყო პარტიის წევრი. რსდმპ II ყრილობაზე ბოლშევიკებმა ამ საკითხის განხილვისას მარცხი იწვნეს – წესდების პირველი პარაგრაფი მენშევიკური ფორმულირებით მიიღეს. გაცოფებული ვლადიმერ ლენინი ყრილობის შემდეგაც არ წყვეტდა ბრძოლას. იოსებ ჯუღაშვილი დამარცხებულ ვლადიმერ ლენინს თანამოაზრედ მოეკლინა.

1905 წლის 1 იანვარს გამოვიდა გაზეთი „პროლეტარის ბრძოლის“ მერვე ნომერი, რომელშიც დაბეჭდილი იყო იოსებ ჯუღაშვილის წერილი „პროლეტართა კლასი და პროლეტართა პარტია (პარტიის წესდების პირველი მუხლის გამო)“. იოსებ ჯუღაშვილმა მენშევიკებთან პოლემიკაში ვლადიმერ ლენინის მიერ გამოთქმული აზრები უცილობელ ჭეშმარიტებად გამოაცხადა (იოსებ სტალინი. პროლეტართა კლასი და პროლეტართა პარტია. – ი. ბ. სტალინი. თხზულებანი. ტომი 1. 1901-1907. თბილისი, 1947, გვ. 61-72).

რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ელიტაში დამკვიდრებისაკენ იოსებ ჯუღაშვილის სწრაფვას 1905 წლის იანვარში დაწყებულმა რევოლუციამ სხვა მიმართულება მისცა.

„მე გიპასუხებთ თქვენ თავის დროზე“

(რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ელიტაში დამკვიდრების წარმატებული ცდა)

1904 წლის გაზაფხულზე საქართველოში დაბრუნებულ იოსებ ჯუღაშვილს მეტად არახელსაყრელი მდგომარეობა დახვდა – ყველგან განუყოფლად ბატონობდნენ მენშევიკები. იოსებ ჯუღაშვილი მარცხს მარცხზე განიცდიდა. მან მენშევიკებთან დისკუსიები წააგო თბილისში, ბათუმში, ჭიათურაში, ქუთაისში. ამიტომაც 1905 წლის იანვარში დაწყებული რევოლუცია იოსებ ჯუღაშვილს კარგს არაფერს უქადდა – მას კიდევ უფრო შეავიწროვებდნენ. იოსებ ჯუღაშვილი ბევრს მუშაობს, წერს პროკლამაციებს, მოწოდებებს, წერილებს, ბროშურას. მისი ყველა ნაშრომი ეძღვნებოდა ბოლშევიზმის სტრატეგიისა და ტაქტიკის დაცვას, მენშევიზმის კრიტიკას. იოსებ ჯუღაშვილის ნაშრომები „გაკვეთილ პარტიულ უთანხმოებაზე“ (თბილისი, 1905), „შეიარაღებული აჯანყება და ჩვენი ტაქტიკა“ (გაზეთი „პროლეტარიატის ბრძოლა“, 1905, 15 ივლისი, №10), „დროებითი რევოლუციური მთავრობა და სოციალ-დემოკრატია“ (გაზეთი „პროლეტარიატის ბრძოლა“, 1905, 15 აგვისტო, №11), „პასუხად „სოციალ-დემოკრატს“ (გაზეთი „პროლეტარიატის ბრძოლა“, 1905, 15 აგვისტო, №11) და სხვები საქმეს ვერ შევლიდა – რევოლუციის სათავეში მენშევიკები დადგნენ. პარადი ნოე ჟორდანიას, ისიდორე რამიშვილს, ნოე რამიშვილს და სხვებს მიჰყავდათ. მწარე მარცხი იწვნია იოსებ ჯუღაშვილმა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიის III ყრილობის დელეგატების არჩევნებისას. მენშევიკებმა ყრილობის მუშაობაში მონაწილეობა არ მიიღეს. ლონდონში ყრილობაზე 1905 წლის აპრილში 23 ბოლშევიკი დელეგატი ჩავიდა. იოსებ ჯუღაშვილი მათ შორის ვერ მოხვდა. ქართველებიდან დელეგატებად არჩეული იქნენ მიხა ცხაკაია (დელეგატი რსდმპ ცენტრალური კომიტეტიდან) და პროკოფი ჯაფარიძე (დელეგატი რსდმპ კავკასიის კავშირის დელეგატიიდან).

იოსებ ჯუღაშვილს ფარ-ხმალი არ დაუყრია. 1905 წლის დეკემბერში იგი ტამერფოსში (ფინეთი) ჩავიდა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ბოლშევიკური ფრაქციის კონფერენციაზე. აქ იოსებ ჯუღაშვილი ვლადიმერ ლენინს ხვდება. ამ პერიოდისათვის ვლადიმერ ლენინი გიორგი პლესხანოვთან უმწვავეს პოლემიკაშია ჩაბმული. მზადდებოდა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის IV ყრილობა, რომელსაც ბოლშევიკური და მენშევიკური ფრაქციები უნდა გააერთიანებინა. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ელიტისაგან გარიყული ვლადიმერ ლენინს იოსებ ჯუღაშვილი სჭირდებოდა...

ტამერფოსიდან დაბრუნებიდან რსდმპ IV (გამაერთიანებელი) ყრილობამდე თბილისში მყოფმა იოსებ ჯუღაშვილმა რვა ნაშრომი გამოაქვეყნა და რვავე, ნაწილობრივ ან მთლიანად, მენშევიკთა კრიტიკას მიუძღვნა.

ამჯერად, იოსებ ჯუღაშვილმა თავისას მიაღწია, რაც თითქმის შეუძლებელი იყო. საქართველოდან რსდმპ IV (გამაერთიანებელი) ყრილობის დელეგატად, რომელიც 1906 წლის აპრილში გაიმართა სტოკჰოლმში, 18 სოციალ-დემოკრატი აირჩიეს, მათ შორის 17 მენშევიკი და ერთი ბოლშევიკი. ეს ერთადერთი ბოლშევიკი იოსებ ჯუღაშვილი იყო, რომელიც ყრილობაზე „ივანოვიჩის“ ფსევდონიმით გამოდიოდა (იხ.: ვ. გურული, მ. ვაჩნაძე. ქართული სოციალ-დემოკრატიის ისტორია. 1892-1918. თბილისი, 1999, გვ. 217). ყრილობაზე იოსებ ჯუღაშვილი რამდენჯერმე გამოვიდა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი გამოსვლები: „აგრარული პროგრამის გადასინჯვის გამო“ (მეშვიდე სხდომა), „მიმდინარე მომენტის შესახებ“ (მეთხუთმეტე სხდომა) და კიდევ ერთი გამოსვლა მეთვრამეტე სხდომაზე.

რსდმპ IV (გამაერთიანებელი) ყრილობაზე მენშევიკებმა პირდაპირ გააცამტვერეს ბოლშევიკები. რაც შეეხება იოსებ ჯუღაშვილს, იგი მძიმე მდგომარეობაში ჩააგდეს ქართველმა დეპუტატებმა. განსაკუთრებით მწარედ გააკრიტიკა იოსებ ჯუღაშვილი ბიკენტი (ჭოლა) ლომთათიძემ. ჭოლა ლომთათიძე გურიაში მიმდინარე გლეხთა მოძრაობის შესახებ საუბრისას შეეხო ბოლშევიკების მიერ გურიაში მიმდინარე მოვლენების წინასწარგანზრახვით არასწორად გაშუქების ფაქტს და აღნიშნა: „ამტკიცებდა რა მისი პროექტის განხორციელების შესაძლებლობას, ამხ. ჯონმა (მენშევიკმა პ. მასლოვმა – ვ. გ.), როგორც მაგალითი, მოიყვანა გურია. ამ დამოწმებამ ამხ. ივანოვიჩს (იოსებ ჯუღაშვილს) მისცა საბაბი, გურიის შესახებ გაეკეთებინა რამდენიმე შენიშვნა. „გურიის შესახებ – თქვა მან – ავრცელებენ უამრავ ზღაპარს. ერთი ასეთი ზღაპარი, ჩანს, დაიბეჭდა „ნოვია ეიზნი““, ხოლო მეორე ზღაპარს გურიის შესახებ თვითონ ივანოვიჩი ჰყვება. პირველ შემთხვევაში დამნაშავეა ბოლშევიკური გაზეთი, მეორეში – ამხანაგი ბოლშევიკი“ (იქვე, გვ. 223). იოსებ ჯუღაშვილმა ჭოლა ლომთათიძეს რეპლიკა ესროლა: „მე გიპასუხებთ თქვენ თავის დროზე“ (იქვე, გვ. 223).

ბიკენტი (ჭოლა) ლომთათიძემ „თავის დროზე“ პასუხი ვერ მიიღო, იგი ნაადრევად გარდაიცვალა. ყრილობაზე მყოფმა დანარჩენმა ქართველმა სოციალ-დემოკრატებმა პასუხი მიიღეს: ნოე ჟორდანიას სამშობლოდან დევნილი ემიგრაციაში აღესრულა, გრიგოლ ურატაძეც ემიგრაციაში გარდაიცვალა, ისიდორე რამიშვილი დახვრიტეს...

ყრილობის მეოცე სხდომაზე თავმჯდომარემ დელეგატებს გააცნო წერილი თბილისიდან, რომელსაც ხელს აწერდა რსდმპ 200 წევრი. ეს წერილი იოსებ ჯუღაშვილის თანამოაზრეთა მიერ იყო შედგენილი და თბილისში მენშევიკების მიერ ყრილობის დელეგატთა არჩევნების დროს ჩადენილ დარღვევებს ამხელდა. ყრილობის უმრავლესობამ მოითხოვა, მოესმინათ ნოე ჟორდანიასათვის, რომელმაც არგუმენტირებულად გააქარწყლა წერილში მოტანილი ფაქტები. ნოე ჟორდანიას შემდეგ სიტყვა ითხოვა იოსებ ჯუღაშვილმა. დელეგატთა უმრავლესობის მოთხოვნით დებატები შეწყდა – იოსებ ჯუღაშვილს სიტყვა არ მისცეს (იქვე, გვ. 224-225).

რსდმპ IV (გამაერთიანებელ) ყრილობაზე უმრავლესობაში მენშევიკები იყვნენ. ბოლშევიკები ყველა პრინციპულ საკითხში დამარცხდნენ, დამარცხდა ვლადიმერ ლენინი, დამარცხდა იოსებ ჯუღაშვილი.

რსდმპ IV (გამაერთიანებელ) ყრილობიდან დაბრუნებულ იოსებ ჯუღაშვილს საქართველოში აღარ ედგომებოდა. მან კიდევ რამდენიმე დისკუსია წააგო მენშევიკებთან. იოსებ ჯუღაშვილი შედარებით მშვიდად გრძნობდა თავს ბაქოში, სადაც ბოლშევიკებს უფრო ძლიერი პოზიცია ჰქონდათ. მიუხედავად ამისა, იოსებ ჯუღაშვილი დანებებას არ აპირებდა.

რსდმპ IV (გამაერთიანებელი) ყრილობიდან (1906 წლის აპრილი) რსდმპ V ყრილობამდე (1907 წლის აპრილი-მაისი) იოსებ ჯუღაშვილმა მენშევიზმის სტრატეგიისა და ტაქტიკის კრიტიკისადმი მიძღვნილი ოცზე მეტი ნაშრომი გამოაქვეყნა. მენშევიკების წინააღმდეგ აქტიურმა ბრძოლამ მას რსდმპ V ყრილობის მანდატი არგუნა. თუმცა რსდმპ V ყრილობა (1907 წლის აპრილ-მაისი) იოსებ ჯუღაშვილისათვის დიდი მარცხით დასრულდა: ნოე ჟორდანია რსდმპ ცენტრალური კომიტეტის წევრად აირჩიეს. არჩევნებში მონაწილე დელეგატებს სულ 293 ხმა ჰქონდათ. ხმების მაქსიმუმი (150 ხმა) მიიღო მხოლოდ ორმა კანდიდატმა ა. მარტინოვმა და ნოე ჟორდანიამ, დანარჩენებმა – შედარებით ნაკლები (იქვე, გვ. 235-236).

„ტფილისი, ერევნის მოედანი, 1907 წლის 13 ივნისი“

(სიმართლე გახმაურებული ექსპროპრიაციის შესახებ)

ნოე ჟორდანიამ რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ ელიტაში მდგომარეობა განიმტკიცა. დამარცხებული იოსებ ჯუღაშვილი ყრილობის მუშაობის დამთავრების

(1907 წლის 19 მაისი) თბილისში დაბრუნდა. თბილისში მას აღარ ედგომებოდა და მალე ბაქოში გადავიდა. 1907 წლის 20 ივნისს ბაქოში გამომავალი არალეგალური გაზეთის „ბაკინსკი პროლეტარის“ პირველ ნომერში დაიბეჭდა იოსებ ჯუღაშვილის წერილი „სათათბიროს გარეკვა და პროლეტარიატის ამოცანები“. წერილი 1907 წლის 3 ივნისს იმპერატორ ნიკოლოზ II-ის მიერ რუსეთის მეორე სახელმწიფოს დათხოვნას ეძღვნებოდა. გაზეთის იმავე ნომერში დაიწყო და მეორე ნომერში (გამოვიდა 1907 წლის 10 ივლისს) დასრულდა იოსებ ჯუღაშვილის ვრცელი წერილის ბეჭდვა „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ლონდონის ყრილობა (დელეგატის წერილები)“. მანამდე კი თბილისში მოხდა ამბავი, რომელსაც დიდი რეზონანსი მოჰყვა რუსეთის იმპერიაში და მთელ მსოფლიოში.

1907 წლის 13 ივნისს თბილისში ერევნის (დღევანდელი თაყვისუფლების) მოედნიდან ტერორისტებმა გაიტაცეს რუსეთის იმპერიის ხაზინის კუთვნილი ფული – 250 ათასი მანეთი (ფულის ნიშნები და ბანკის საკრედიტო ბარათები). საყოველთაოდ გავრცელებული შეხედულების მიხედვით, ერევნის მოედანზე ექსპროპრიაცია განახორციელეს სოციალ-დემოკრატებმა (რსდმპ თბილისის კომიტეტმა). ოპერაციის საერთო ხელმძღვანელი იყო იოსებ ჯუღაშვილი, ხოლო უშუალო შემსრულებელი სიმონ ტერ-პეტროსიანი (კამო). საარქივო მასალების შესწავლის შედეგად დადგინდა, რომ იოსებ სტალინს 1907 წლის 13 ივნისს თბილისში განხორციელებულ ექსპროპრიაციასთან არავითარი კავშირი არ ჰქონია, უფრო მეტიც, ერევნის მოედნიდან ფული გაიტაცეს არა სოციალ-დემოკრატებმა, არამედ სოციალისტ-რევოლუციონერებმა (ესერებმა). ოპერაციას ხელმძღვანელობდნენ ესერთა პარტიის წევრები: 1) სარქის ალექსანდრეს ძე ოთაროვი – მეშხანი, 48 წლის, სომხურ-გრიგორიანული აღმსარებლობისა, ამიერკავკასიის ოლქის სადაზღვევო საზოგადოების აგენტი, მცხოვრები თბილისში, მაღაკნების ქუჩაზე, №50 სახლში; 2) ვასილ ვასილის ძე პილეცი – მემამულე, 22 წლის, ამიერკავკასიის რკინიგზაზე ფოსტის გადაზიდვის მერვე განყოფილების თანამშრომელი, მცხოვრები თბილისში სადგურის ქუჩაზე №12 სახლში (საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 95, აღწერა 1, საქმე 82, ფურცელი 21). უფრო დაწვრილებით, საარქივო მასალების მიხედვით, საქმის ვითარება შემდეგნაირად წარმოგვიდგება.

1. ერევნის მოედნიდან გატაცებული ფულის საქმის ძიების პროცესში 1907 წლის 13 ივნისიდან 9 ნოემბრამდე ძიებას ეჭვიც კი არ აღძვრია ექსპროპრიაციაში სიმონ ტერ-პეტროსიანის (კამოს) მონაწილეობის თაობაზე. კამოს შესახებ ძიების მასალებში ცნობები ჩნდება 1907 წლის 9 ნოემბრიდან, მას შემდეგ, რაც იგი

ბერლინში დააპატიმრეს. გერმანიის პოლიციამ კამოს ორი ბრალდება წაუყენა: ავსტრია-უნგრეთის მოქალაქის დიმიტრი მირსკის პასპორტით ცხოვრება (ეს პასპორტი კამომ თბილისში აბანოში მოპარა ავსტრია-უნგრეთის დიპლომატს დიმიტრი მირსკის) და ასაფეთქებელი ნივთიერების შენახვა. რაც შეეხება ერევნის მოედნიდან ფულის გატაცებას – კამოსათვის ეს ბრალდება არ წაუყენებიათ. 1908 წლის მარტში, ერევნის მოედანზე განხორციელებული ექსპროპრიაციიდან ცხრა თვის შემდეგ, ქუთაისის ციხეში მყოფმა პატიმარმა-ტერორისტმა არსენ კორსიძემ ქუთაისის დროებით გენერალ-გუბერნატორს წერილობით აცნობა, რომ ერევნის მოედნიდან ფული გაიტაცა სიმონ ტერ-პეტროსიანმა, იგივე კამომ (სცსსა, ფონდი 94, აღწერა 1, საქმე 82, ფურცლები 149-150). ძიებამ არსენ კორსიძის ჩვენება მაშინვე ჭეშმარიტებად მიიღო და 1908 წლის 20 მარტისათვის კამოს მონაწილეობა ექსპროპრიაციაში დამტკიცებულად მიიჩნია. ამავე დროს კამო ოპერაციის ხელმძღვანელადაც იქნა მიჩნეული (სცსსა, ფონდი 94, აღწერა 1, საქმე 82, ფურცლები 25-26). საიდან უნდა სცოდნოდა არსენ კორსიძეს ერევნის მოედანზე განხორციელებულ ექსპროპრიაციაში კამოს მონაწილეობის შესახებ? საარქივო მასალების შესწავლამ დაგვარწმუნა იმაში, რომ არსენ კორსიძე ან პროვოკატორი იყო, ან უბრალოდ რაღაცას ურევდა. თავის ჩვენებაში არსენ კორსიძე აღნიშნავდა, რომ კამო გენერალ ალიხან-ავარსკის მკვლელობაში მონაწილეობდაო (სცსსა, ფონდი 94, აღწერა 1, საქმე 82, ფურცლები 149-150). ცნობილია, რომ კამოს ამ მკვლელობასთან არავითარი კავშირი არ ჰქონია.

2. ძიების მასალებში თბილისში, ერევნის მოედანზე, განხორციელებულ ექსპროპრიაციასთან დაკავშირებით იოსებ ჯუღაშვილის ხსენებაც კი არ არის – მასზე ეჭვიც არავის მიუტანია.

3. სოციალ-დემოკრატების (ბოლშევიკების) დაკავშირება 1907 წლის 13 ივნისს თბილისში ერევნის მოედანზე განხორციელებულ ექსპროპრიაციასთან შემდეგ ვითარებაში მოხდა. 1908 წელს ვლადიმერ ლენინის უახლოესი თანამებრძოლი მაქსიმ ლიტვინოვი (იგივე მეერ ვალახი) შვეიცარიაში დააპატიმრეს თბილისიდან გატაცებული ბანკის საკრედიტო ბარათების გადახურდავებისას. ეს ფაქტი გახმაურდა მთელ ევროპაში. მაინც ვინ მოახდინა ფულის გატაცება? – ამ კითხვას პასუხი თავისთავად გაეცა, რადგან გატაცებული ფული ბოლშევიკების ლიდერთან ვლადიმერ ლენინთან აღმოჩნდა. ეს შეხედულება კიდევ უფრო განმტკიცდა მას შემდეგ, რაც თბილისიდან გატაცებული ბანკის საკრედიტო ბარათების გადახურდავებისას კვლავ დააპატიმრეს ვლადიმერ ლენინთან დაახლოებული პირები: ნიკოლაი სემაშკო, სარა რავიჩი და სხვები (სცსსა, ფონდი 94, აღწერა 1,

საქმე 176, ფურცელი 56), თუმცა ძიებას 1912 წელსაც კი არ ჰქონდა იმისი დამამტკიცებელი მასალა, რომ ექსპროპრიაცია თბილისში სოციალ-დემოკრატებმა – იოსებ ჯუღაშვილმა და სიმონ ტერ-პეტროსიანმა განახორციელეს.

4. 1907 წლის 13 ივნისს თბილისში განხორციელებულ ექსპროპრიაციასთან კამოს არავითარი კავშირი არ ჰქონია, თუმცა გატაცებულ ფულთან კამოს კავშირი მართლაც ჰქონდა. ესერებმა ერევნის მოედნიდან გატაცებული ფული ავლაბარში გადამალეს. ჟანდარმერიამ ფულის ადგილსამყოფელი იცოდა, მაგრამ სისხლისღვრის თავიდან აცილების მიზნით, ტერორისტებს თავს ვერ ესხმოდა. სამაგიეროდ თბილისიდან გამავალი ყველა გზა შეკრული იყო, ავლაბარიც ალყაში იყო მოქცეული. რამდენიმე დღის ლოდინის შემდეგ ესერები მიხვდნენ, რომ ფულს ქალაქიდან ვერ გაიტანდნენ და დახმარებისათვის ყველაზე შესაფერის კაცს – კამოს მიმართეს. თუმცა საარქივო მასალებიდან არა ჩანს, მაგრამ გამორიცხული არ არის, რომ კამომ საქმის კურსში ჩააყენა იოსებ ჯუღაშვილი, რომელიც იმხანად ბაქოდან თბილისში დაბრუნდა.

კამომ თბილისიდან საზღვარგარეთ ფულის გატანის ოპერაცია უნაკლოდ განახორციელა, მაგრამ ესერები მოატყუა და ფული ვლადიმერ ლენინს მიუტანა. ცხადია, დამოუკიდებლად კამო ასეთ ნაბიჯს არ გადადგამდა, მას ვიღაც მართავდა. ვისი დამავლებით მოქმედებდა კამო, საარქივო მასალებიდან არ დგინდება.

ამრიგად, 1907 წლის 13 ივნისს თბილისში, ერევნის მოედანზე განხორციელებულ ექსპროპრიაციაში იოსებ ჯუღაშვილს მონაწილეობა არ მიუღია.

იოსებ ჯუღაშვილს თბილისში განხორციელებული ექსპროპრიაცია მოგვიანებით, 1918 წელს, გაუხსენა ლევ ტროცკიმ (ბრონშტეინმა). მან იოსებ ჯუღაშვილს საჯაროდ დასდო ბრალი ტერორისტებთან კავშირში. ვლადიმერ ლენინმა საქმე განსახილველად პარტიულ სასამართლოს გადასცა. ბოლშევიკური პარტიისა და საბჭოთა რუსეთის ლიდერმა თავი დაიზღვია და ობიექტურობის დაცვის მიზნით პარტიული სასამართლოს თავმჯდომარედ იმხანად ემიგრაციიდან დაბრუნებული მენშევიზმის ერთ-ერთი აღიარებული ლიდერი იული მარტოვი (ცედერბაუმი) დაასახელა. იული მარტოვის სასამართლოს თავმჯდომარედ დანიშნას კმაყოფილებით შეხვდა ლევ ტროცკი. პარტიულმა სასამართლომ გულმოდგინედ იმუშავა, მოუსმინა ლევ ტროცკისაც და იოსებ ჯუღაშვილსაც. განაჩენი ასეთი იყო: იოსებ ჯუღაშვილს 1907 წლის 13 ივნისს თბილისში განხორციელებულ ექსპროპრიაციასთან კავშირი არ ჰქონია.

მიუხედავად ზემოთ აღნიშნულისა, 1907 წელს თბილისში განხორციელებულ ექსპროპრიაციას დღემდე იოსებ ჯუღაშვილს მიაწერენ. მემუარული ლიტერატურიდან, პუბლიცისტიკიდან და ისტორიოგრაფიიდან ეს თემა მხატვრულ ფილმსა და მხატვრულ პროზაში გადავიდა. ადამიანთა ნაწილისათვის ის ჭეშმარიტებაა, ნაწილისათვის – სიცრუე.

ბოლოსიტყვა

ქართველ სოციალ-დემოკრატებთან (მენშევიკებთან) იდეურ ბრძოლაში დამარცხებულმა იოსებ ჯუღაშვილმა 1907 წელს საქართველო დატოვა. ხშირად ისმის კითხვა: რა მოხდებოდა, რომ იოსებ ჯუღაშვილს სამშობლო არ დაეტოვებინა და იდეურ მოწინააღმდეგეებთან ისეთივე შეუპოვრობით გაეგრძელებინა ბრძოლა, როგორც იბრძოდა 1899-1907 წლებში? ამ კითხვაზე პასუხი სცილდება ისტორიკოსის კომპეტენციის საზღვრებს. ჩვენ შეიძლება ვუპასუხოთ კითხვას: რატომ დატოვა იოსებ ჯუღაშვილმა საქართველო და რატომ მიაშურა რუსეთს? რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ლიდერების (გიორგი პლექხანოვი, ვლადიმერ ლენინი, იული მარტოვი და სხვ.) ნაშრომების გაცნობამ, რსდმპ IV (გამაერთიანებელ) და რსდმპ V ყრილობაზე ბოლშევიკებსა და მენშევიკებს შორის მიმდინარე პოლემიკამ იოსებ ჯუღაშვილი დაარწმუნა თავის უპირატესობაში. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ელიტა მასშტაბური აზროვნების დიდ დეფიციტს განიცდიდა. მის ლიდერებს წარმოდგენაც კი არ ჰქონდათ, საით მიექანებოდა რუსეთი, ის სახელმწიფო, რომლის ბატონ-პატრონად გახდომას ისინი აპირებდნენ. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიაში კლასობრივმა (პარტიულმა), უფრო მეტიც, ფრაქციულ-კლანურ-სექტანტურმა აზროვნებამ იმძლავრა სახელმწიფოებრივ აზროვნებაზე. სწორედ ამისი შედეგი იყო ის, რომ თვით გიორგი პლექხანოვი და ვლადიმერ ლენინი დიდი ხნის შემდეგაც კი ვერ მიხვდნენ იმას, რაც კარგად უწყოდა იოსებ ჯუღაშვილმა უკვე XX საუკუნის დამდეგს: ველიკორუსებს, რუსეთის სახელმწიფოს გააჩნდა ღირებულებები, რომლის უარყოფა ადამიანების ძალებს აღემატებოდა და ის, რასაც ჭეშმარიტებად ასაღებდნენ მენშევიკები და ბოლშევიკები, საერთოდ მიუღებელი იყო რუსეთისათვის.

იოსებ ჯუღაშვილს უკვე განსაზღვრული ჰქონდა თავისი ადგილი რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ელიტაში. თავდაპირველად მას სწამდა, რომ გზა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ელიტისაკენ საქართველოზე, მისი სამშობლოზე გადიოდა. მოგვიანებით იგი დარწმუნდა, რომ ამ გზით კიდევ ერთი ქართველი (ალბათ,

სხვა(ც) აპირებდა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ელიტაში შეღწევას. იოსებ ჯუღაშვილი მიხვდა, რომ ქართველები მას არაფერს დაუმთობდნენ: უნაყოფო ბრძოლაში გაივლიდა წლები. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ელიტაში შეღწევა რუსეთიდან უფრო ადვილი იყო, იქ იოსებ ჯუღაშვილი უფრო ადვილად და უფრო სწრაფად შეძლებდა თავისი უპირატესობის რეალიზებას.

იოსებ ჯუღაშვილმა საქართველო დატოვა...

მაშ ასე: 1899 წელს იოსებ ჯუღაშვილმა თბილისის სასულიერო სემინარია დატოვა და რევოლუციურ (სოციალ-დემოკრატიულ) მოძრაობაში ჩაება. სავსებით ბუნებრივად ისმის კითხვა: იოსებ ჯუღაშვილს რომ ეკონომიკური შესაძლებლობა ჰქონოდა (სწავლების გადასახადი გადაეხადა) და სასულიერო სემინარია დაესრულებინა, გააგრძელებდა თუ არა სასულიერო მოღვაწეობას? ჩვენი აზრით, იოსებ ჯუღაშვილი სასულიერო პირი (დიაკვანი, მღვდელი) არასდროს გახდებოდა. თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ იოსებ ჯუღაშვილს გორის სასულიერო სასწავლებლის წარჩინებით დასრულება და თბილისის სასულიერო სემინარიის ოთხი კლასის პროგრამის კარგად ათვისება აძლევდა იმის საშუალებას, რომ მომხდარიყო მისი დიაკვნად ხელდასხმა, ხოლო შემდეგ – მღვდლად ხელდასხმა. ეს უფლება იოსებ ჯუღაშვილმა არ გამოიყენა, რაც თავისთავად მეტყველებს მის მრწამსზე. ეხლა უფრო დაწვრილებით.

იოსებ ჯუღაშვილმა გორის სასულიერო სასწავლებელი „პირველი მოწაფის“ თანრიგით დაასრულა. ეს დაახლოებით უტოლდებოდა წინათ საშუალო სკოლებში არსებულ ვერცხლისა და ოქროს მედალს. ე. ი. გორის სასულიერო სასწავლებელში იოსებ ჯუღაშვილი წარჩინებული მოწაფე იყო. სხვას რომ ყველაფერს თავი დავანებოთ, მას შესანიშნავად უნდა სცოდნოდა ძველი და ახალი აღთქმა. თბილისის სასულიერო სემინარიის ოთხი კლასის დასრულების შემდეგ იოსებ ჯუღაშვილს სპეციალურ საგნებში კარგი შეფასებები ჰქონდა: წმინდა წერილის განმარტება – ძალზე კარგი (4), ბიბლიური ისტორია – ძალზე კარგი (4), პასქალია – ძალზე კარგი (4), ეკლესიის ისტორია – კარგი (3), ძირითადი ღვთისმეტყველება – კარგი (3), ჰომილეტიკა – კარგი (3). აღსანიშნავია, რომ რუსულ საეკლესიო გალობაში იგი შეფასებული იყო ფრიადით (5), ხოლო ქართულ საეკლესიო გალობაში – ძალზე კარგით (4). ასე რომ, იოსებ ჯუღაშვილს სერიოზული სასულიერო განათლება ჰქონდა მიღებული. ამასთან ერთად იოსებ ჯუღაშვილმა კარგად იცოდა ისტორია. რუსეთის და მსოფლიო სამოქალაქო

ისტორიაში იგი შეფასებული იყო ძალზე კარგით (4). ისეთი რთული საგანი, როგორც ლოგიკაა, იოსებ ჯულაშვილს ასევე ფრიადზე (5) ჰქონდა შესწავლილი.

მაშ რა მოხდა? ასეთი სერიოზული სასულიერო განათლების მქონე ახალგაზრდა რატომ გახდა რევოლუციონერი? როგორც ჩანს, იოსებ ჯულაშვილს ჯერ კიდევ გორში ცხოვრების პერიოდში სულ უფრო უძლიერდებოდა სოციალური პროტესტის გრძნობა. მას ძალზე მძიმე ბავშვობა ჰქონდა. ქმრისაგან მიტოვებული კეკე ბავშვს უკიდურეს სიღარიბეში ზრდიდა. იოსებ ჯულაშვილზე არა ნაკლებ დამორგუნველ გავლენას ახდენდა დედის სოციალური მდგომარეობა (კეკე, ფაქტობრივად, შინამოსამსახურე იყო) და იმისი მუდმივი შეგრძნება, რომ მუდამ ცხოვრების ფსკერზე დარჩებოდა. კიდევ უფრო დამძიმდა იოსებ ჯულაშვილის მდგომარეობა თბილისში ჩამოსვლის შემდეგ – აქ მას დედის სითბოც მოაკლდა. სემინარიაში ჩარიცხვის დღიდან სულ იმის შიშში იყო, რომ სწავლების გადასახადის გადაუხდელობის გამო არ გაერიცხათ. ცხადია, ყოველივე ამან იოსებ ჯულაშვილში სოციალური პროტესტის გრძნობა გააძლიერა.

იოსებ ჯულაშვილის წინაშე სულ უფრო ცხადად დგებოდა არჩევანის გაკეთების აუცილებლობა: პირველი. მძიმე ეკონომიკური, სოციალური და ფსიქოლოგიური მდგომარეობით გაბოროტებულს ხსნა ეკლესიაში ეპოვა – სულის გადარჩენისათვის ეზრუნა; მეორე. მისთვის სულისშემხუთველი და შეურაცხმყოფელი გარემოს ბრძოლით შეცვლა. ეს, ცხადია, ბალმომრეობასა და სისხლს არ გამორიცხავდა, ანუ ღმერთისაგან განდგომას ნიშნავდა.

იოსებ ჯულაშვილმა მეორე გზა არჩია. წავიდოდა, თუ არ წავიდოდა, ან რა მიზეზით წავიდოდა სემინარიიდან, მნიშვნელობა არ ჰქონდა. სემინარიიდან წასვლის შემდეგ იოსებ ჯულაშვილი ძალიან მალე ღმერთისაგან განდგომილ, ღმერთის უარყოფელ ადამიანებს (რუსეთიდან გადმოსახლებულ სოციალ-დემოკრატებს) დაუკავშირდა და უღმერთო ცხოვრება დაიწყო. ცხადი ხდება: იოსებ ჯულაშვილისათვის უკვე 1899 წლის შუა ხანებისათვის (შეიძლება ცოტა ადრეც) მიუღებელი ყოფილა უფლის მცნებანი:

– „არა კაც ჰკლა“.

– „არა წინა-აღდგომად ბოროტისა, არამედ რომელმაც გცეს შენ ყურიმალსა შენსა მარჯუენესა, მიუპყარ ერთკერძოცა“.

– „გიყუარდელ მტერნი თქუენნი“.

ამ მცნებათა უარყოფის გზით იარა მთელი თავისი ცხოვრება ყოფილმა სემინარიელმა იოსებ ჯულაშვილმა. სოციალური თანასწორობის მიღწევისათვის დიდი სისხლი დაღვარა, არ დაინდო არავინ, ვინც, მისი აზრით, ამ იდეის

განხორციელებას უშლიდა ხელს. მიაღწია იმას, რომ შექმნა უზარმაზარი სახელმწიფო, რომლის იდეაც მხოლოდ მას ეკუთვნოდა და რომლის ხორცშესხმაც მხოლოდ მას ხელეწიფებოდა. იოსებ ჯუღაშვილმა კარგად იცოდა, რომ იგი ღმერთს განუდგა და სული სამუდამო სატანჯველისათვის გასწირა. მიუხედავად ამისა, დიდების მწვერვალზე მყოფმა, ზესახელმწიფოს ერთპიროვნულმა მბრძანებელმა ქრისტიანული წესით დასაფლავება ითხოვა და სიკვდილის წინ მოძღვარს აღსარება ჩააბარა.

ადამიანისათვის, განსაკუთრებით რევოლუციონერისა და დიდი პოლიტიკოსისათვის დამახასიათებელი თითქმის ყველა ცოდვის თანაზიარი იოსებ ჯუღაშვილი ინანიებდა, ღმერთისაგან შენდობას ელოდა...